

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A vagyonértékelés szerepe és kihatása a büntetőjogban

Szerző:

dr. Molnár Sarolta

Jászberény, 2019. január 30.

Bevezetés

Társadalmunk gazdasági rendje napról-napra változik, a technika fejlődése olyan méreteket öltött, mellyel napi szinten lépést tartani a jogalkalmazó számára nagy kihívást jelent, gyakorlatilag lehetetlen.

A technika és a társadalom rohamos fejlődése a vagyoni elleni bűncselekmények elkövetésének körében egyre inkább a szakértői bizonyítás felé mutatnak.

A szakértői bizonyítás jogintézményének a figyelem központjába kerülése szoros összefüggésben áll azzal a fejlődési folyamattal, amely a tudomány és a technika terén, valamint ennek hatására a társadalomban, az elmúlt évtizedekben végbement. Ennek eredményeként nőtt a különleges szakértelmet igénylő területek száma, a társadalmi viszonyok egyre bonyolultabbá váltak, amely az igazságszolgáltatásban úgy jelent meg, hogy a peres eljárások tárgyi- és szerkezeti összetétele jelentős változáson ment át.

Jellemzővé vált a jogi problémáknak más szakmákhoz tartozó kérdésekkel való összefonódása és amiatt megítélésük egyre nehezebbé válása. E folyamat mentén egyre gyakrabban vált szükségessé a bíróságok ismereteinek valamely különleges szakértelmet igénylő területtel történő kibővítése.¹

Dolgozatomban szeretném bemutatni, hogy a vagyoni elleni bűncselekmények körében mennyire fontos a tényállás pontos feltárása - gondolok itt az érték, a kár és a vagyoni hátrány pontos meghatározására -, hiszen egy pontosan felderített tényállás, az elkövetési érték pontos meghatározása elengedhetetlen jogi garanciát biztosít a vádlott számára a büntetőeljárás keretében, mert mindez kihat a bűncselekmény minősítésére, ezáltal a büntetés kiszabására is, tehát a vagyoneértékelésnek fontos anyagi jogi hatása is van. Azonban nemcsak anyagi jogi hatással bír, hanem

¹ Kúria Joggyakorlat -Elemző Csoport Összefoglaló vélemény: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Budapest, 2014. december 19. 6. oldal)

büntetőeljárásjogi hozadéka is van, így kihathat a vagyonek Kobzás mértékére, összefügg a polgári jogi igény és a zár alá vétel intézményével is.

A büntetőeljárásban fontos szerepe és hatása van az igazságügyi szakértő által végzett vagyoneértékelésnek és az ennek alapján adott szakvéleménynek. Hatása a büntetőeljárásban, a büntető anyagi jogban tetten érhető, érvényesül a vagyonek Kobzás, a polgári jogi igény, valamint a zár alá vétel során.

A bűncselekmény sértettjének sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények körében a jog megpróbálja a kártalanítást, a helyreállítást, ennek a célnak megfelelő a büntetőeljárás törvényben szabályozott polgári jogi igény intézménye és a zár alá vétel, mint kényszerintézkedés.

A vagyon elleni bűncselekmények közös jellemzője, hogy a társadalomra veszélyességük súlya az érték, a kár, a vagyoni hátrány nagyságával mérhető.

Publikációm témájaként a bűncselekmény elkövetési értékének pontos meghatározására kívánom felhívni a figyelmet, úgy hogy az igazságügyi műszaki szakértő vagyoneértékelésének módszereit, eljárását ismertetem szakdolgozatom első részében. Bemutatom egy megtörtént, valós jogeset feldolgozásával azt, hogy az igazságügyi műszaki szakértő szakvéleményének, mint bizonyítéknak milyen büntető jogi, vádlottra kiterjedő hatása van.

A kár és a vagyoni hátrány fogalmát a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459.§ (1) bekezdésének értelmező rendelkezései között a 16. pont a kár és 17. pont a vagyoni hátrány büntetőjogi fogalmát határozza meg. Kár alatt a vagyonban a bűncselekménnyel okozott értékcsökkenést kell érteni, csalás vonatkozásában ezen túlmenően kárnak kell tekinteni az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is. Vagyoni hátrány főszabály szerint a káron túlmenően az elmaradt vagyoni előny is, a költségvetési csalás tényállása alkalmazásában azonban a vagyoni hátrány eltérően értelmezendő (a költségvetésbe történő befizetési kötelezettség nem

teljesítése miatt bekövetkezett bevételkiesés, valamint a költségvetésből jogosulatlanul igénybe vett vagy céltól eltérően felhasznált pénzeszköz is ide értendő)

A kár és a vagyoni hátrány számos - elsősorban vagyon elleni és gazdasági - bűncselekmény esetén alaptényállási elem, illetve a különböző nagyságrendjeit figyelembe véve e bűncselekmények minősítési rendszerében is szerepet játszik.

A kár a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés, a polgári jogi terminológia szerinti ún. tényleges kár (*damnum emergens*). Dolog megrongálásával okozott kár esetén a kár számításánál is a dolog kiskereskedelmi forgalmi árából kell kiindulni, beleértve az áfát is (utóbbit természetesen nem csak dolog megrongálódása esetén;). Egyedi jellegű és kiskereskedelemben nem elérhető dolog esetén a kárt a dolog a megrongált, megsemmisült dologhoz hasonló célt szolgáló és a kiskereskedelmi forgalomban beszerezhető árucikk árának alapulvételével kell kiszámítani (BJD 1370). A kár számítását a is taglalja.

A kár Záró Résznel adott fogalmához képest eltérő rendelkezést tartalmazhat: ilyet találunk a csalás esetén, ahol a kár fogalmába az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is bele kell érteni. A korábbi ezzel kapcsolatos gyakorlat vitatható volt, s e vitás kérdést oldotta meg a csaláshoz kapcsolt - kiterjesztő - értelmező rendelkezés. Ezen új rendelkezés és a kár általános fogalmának összevetéséből a *contrario* ugyanakkor az is következik, hogy más bűncselekmények esetén a meg nem fizetett szolgáltatás ellenértéke nem tekinthető kárnak (csak vagyoni hátránynak, ha utóbbi releváns).

A vagyoni hátrány a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenésen felül az elmaradt hasznot (*lucrum cessans*) is magában foglalja. Ezzel még mindig szűkebb kategória, mint a polgári jogi kárfogalom, amelynek ezenfelül eleme a kárból fakadó vagy annak kiküszöböléshez szükséges további indokolt költség is. Elmaradt haszon lehet egy vállalkozási tevékenység jövedelmének elmaradása (pl. hűtlen kezelésnél) vagy a megsemmisült termék el nem adása miatt kieső bevétel

(pl. közveszélyokozásnál). A más tényállásaiban használt hátrány fogalom nem azonos a 459. § szerinti vagyoni hátránnyal.²

² Hegedűs István / Juhász Zsuzsanna / Karsai Krisztina / Katona Tibor / Mezőlaki Erik / Szomora Zsolt / Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez

I. A vagyonértékelés szakértői gyakorlata

1. Az igazságügyi szakértőkre vonatkozó jogszabályi háttér és annak fogyatékosága

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény szól, mely szabályozza elsősorban az igazságügyi szakértői tevékenységet, ennek 3. § (1) bekezdése kimondja: az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízása alapján a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménye, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést és segítse a tényállás megállapítását.

Az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II.27.) IM rendelet határozza meg a szakértői kompetenciaköröket.

2017. január 1-jén megkezdte működését a Nemzeti Szakértői és Kutatóközpont (NSZKK) amely a Bűnügyi Szakértői és Kutató Intézet, valamint az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetek összeolvadásával jött létre. Az intézetnek országos lefedettsége van, magában foglalja - többek közt - a műszaki, könyv, adó, orvosi, pszichológiai szakterületeket.

A 9/2006. (II. 27.) IM rendelet, mint kompetencia rendeletként ismert jogforrás a szakértői kompetenciákat szabályozza. A kompetencia rendelet kifejezetten nem nevesíti a vagyonértékelés kompetenciakörét, nehezíti mind a jogalkalmazó, mind a szakértő eljárását, hogy sem konkrét módszertani levél, sem eljárásrend, sem konkrét iránymutatás nem áll rendelkezésére az igazságügyi műszaki szakértőnek a tekintetben, hogy egy adott vagyon értékelését miként végezze el. Ez a rendelet a kompetenciaköröket túl általánosan fogalmazza meg, mely egyébként egy a kellő szakismerettel nem rendelkező kezdő bíró számára nehézséget okozhat, hogy az adott eljárásban jogi relevanciával bíró ténymegállapítása, megítélése szempontjából milyen szakismerettel rendelkező szakértő kompetenciájába tartozó szakkérdés meghatározása lehet szükséges. A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy meghatározott, konkrét vagyontárgy vagyonértékelésére értékének

meghatározására kirendelhető igazságügyi műszaki szakértő, de konkrét szakértőt nevesíteni egy adott vagyontömeg, egy adott vagyonértékeléshez nem lehet.

A büntetőeljárás során önmagában, ha nem csak pusztán egy vagyontárgy értékének meghatározása szükséges, hanem egy összetettebb vagyoni viszony, vagyoni helyzet meghatározása és feltérképezése szükséges, akkor általában szakértői intézet kirendelése válhat szükségessé

2. Az igazságügyi szakértő szerepe a bírósági eljárásban

Az elmúlt években az igazságszolgáltatási reform kapcsán sok szó esett az igazságszolgáltatás átalakításáról, különösen kiemelt jelentőséggel a bírósági eljárások felgyorsításának igényével. Végeredményképpen megszületett és 2019. január 1. napján hatályba lépett a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.).

A kitűzött és elérendő legfőbb célként került megfogalmazásra az ítékezés lehető legmagasabb színvonalának biztosítása, illetve a gyors és a korábbinál hatékonyabb igazságszolgáltatás megteremtése.³

Az igazságszolgáltatás hatékonysága nem egyszerűen az ügyek elintézésének ütemét jelenti, hanem a döntések jó minőségét is. A hatékonyság definiálása sokkal bonyolultabb és nem pusztán kvantitatív elemekre épül, hanem elsősorban minőségi mutató, a meghatározására elsősorban a bírósági eljárások elhúzódása, a bírósági eljárások időbeli terjedelme alapján kerül sor.⁴

³ Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Bírói függetlenség, számonkérhetőség, igazságszolgáltatási reformok. 7. oldal; <http://www.ekint.org/fuggetlen-igazsagszolgalatas/2008-02-04/biroi-fuggetlenseg-szamonkerhetoseg-igazsagszolgalatasi-reformok>

⁴ Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Bírói függetlenség, számonkérhetőség, igazságszolgáltatási reformok. 45. oldal; <http://www.ekint.org/fuggetlen-igazsagszolgalatas/2008-02-04/biroi-fuggetlenseg-szamonkerhetoseg-igazsagszolgalatasi-reformok>

Azt gondolom, hogy az eddigieknél jobban átgondolt, valódi széleskörű szakmai véleményekre alapozott jogi szabályozással, a mai kor követelményeinek megfelelő információ, technológiai támogatással, korszerű tudásszinttel, egységes szakmai alapelvekkel és szempontrendszerrel (módszertani levelek) rendelkező szakértők minden bizonnyal nagy mértékben hozzájárulhatnak az elérendő legfőbb cél megvalósulásához.

Társadalmi szempontból nem kérdéses, hogy mindenképp az ítélezés legmagasabb színvonalának biztosítása a legfontosabb cél, melynek fontos szereplője lehet az igazságügyi szakértő.

A megalapozott bírói döntések szerény, de nélkülözhetetlen része a különböző bírósági és egyéb hatósági eljárásokba bevont szakértők megkérdőjelezhetetlen szakértelme, időben beadott szakvéleménye, megalkuvást nem tűrő tárgyilagossága és nem utolsósorban erkölcsi fedhetetlensége. Sokan talán nem is érzékelik teljes mértékben annak a problémának a súlyát, amikor a bíróságok abba a helyzetbe kerülnek, hogy az aggályosnak ítélt szakvélemények után jöhetnek az újabb és újabb szakértői bizonyítások, mely a perek elhúzódásához és a költségek további halmozódásához vezetnek, akadályozva ezzel az igazságügy hatékony működését.

Az igazságügyi reform kapcsán a minisztérium vezetése mindenképp az ítélezés legmagasabb színvonalának biztosítása a legfontosabb cél, melynek fontos szereplője lehet az igazságügyi szakértő.

Az igazságügyi reform kapcsán a minisztérium vezetése mindenképp az ítélezés legmagasabb színvonalának biztosítása a legfontosabb cél, melynek fontos szereplője lehet az igazságügyi szakértő.

teszi a hangsúlyt, mely törekvés sajnos a jogalkotás szintjén egészen a 2016. évi XXIX. törvény hatályba lépéséig nem volt érzékelhető.

Az igazságügyi reform magával hozta az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény hatályba lépését is. E törvény preambuluma rögzíti, hogy a szakértői bizonyítás jelentőségének növekedése szoros összefüggésben áll azzal a fejlődési folyamattal, amely a tudomány és a technika terén, valamint ennek hatására a társadalomban az elmúlt évtizedekben végbement ennek eredményeként nőtt a különleges szakértelmet igénylő területek száma, a társadalmi viszonyok egyre

bonyolultabbá váltak, amely az igazságszolgáltatásban úgy jelent meg, hogy a peres és a hatósági eljárások tárgyi és szerkezeti összetétele jelentős változáson ment át.⁵

Az, hogy a szakértő által készített szakvélemény mennyire képes közel vinni az igazsághoz, csak részben függ a szakértőtől, az viszont, hogy szakvéleménye mennyire használható az ítélezésben szinte minden esetben a szakértő rátermettségén áll vagy bukik.⁶ Ehhez hozzátenném azt, hogy ráadásul addig, amíg az egységes szakmagyakorlás alapelvei a szakterület egységes szempontrendszerre, módszertani megalapozottságra és a szakvéleménnyel kapcsolatos alapvető elvárások nincsenek megfogalmazva, addig a jogbiztonság bizonyos fokig csorbát szenvedhet. A korszerű szakmai tudás folyamatos fejlesztése, a szakterület mind sűrűbben megújuló szakirodalmával történő lépéstartás alapvető követelménynek számít. Azt gondolom, hogy a téma kapcsán nem lehet eléggé hangsúlyozni a szakterületi módszertani levelek kidolgozásának fontosságát, mely megléte mind a szakértők, mind a kirendelők számára igen nagy segítséget jelentene. A jelenlegi rendszerben a módszertani levelek hiánya következtében a szakértői szakmai szempontból gyakorlatilag teljes mértékben ellenőrizhetetlen, előidézve ezzel mindazokat a követelményeket, amelyek az igazságügyi szakértés szakmai színvonalával kapcsolatban felmerültek. Műszaki területen egyáltalán nincs módszertani levél, annak létrehozása esetén pedig szükséges lenne azt legalább évente felülvizsgálni, mert a tudomány és technika rohamos fejlődése ezt alapvetően megkívánná. Önmagában a módszertani levél megalkotása nemcsak, sőt elsősorban nem a szakértőnek, hanem a kirendelőnek nyújtana segítséget, tömör, egzakt formában alapvető tájékoztatást adna a tekintetben, hogy szakmai szempontból mikor aggálytalan egy szakértői vélemény, ennek hiányában ki-ki a saját belátása szerint dönti el, hogy mikor fogadható el szakmai szempontból például az ítélet alapjául egy szakvélemény.⁷

⁵ Csirzmasz László a szakvélemény elkészítésének főbb szabályai és módszertani levelek problémája (Kúria Joggyakorlat - Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Budapest 2014., 158. oldal)

⁶ Bányai István: Mitől a „rossz”, egy szakvélemény?, Mérnök újság 2008. 12. szám 28-31. oldal

⁷ Csirzmasz László a szakvélemény elkészítésének főbb szabályai és módszertani levelek problémája (Kúria Joggyakorlat - Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Budapest, 2014., 168. oldal)

A szakértői bizonyítás a hosszú évek óta egységesen érvényesülő bírói gyakorlat szerint a szakvéleménnyel szemben támasztott alapvető követelmény, hogy ezt a bíróság ne csak a végkövetkeztetésében ismerje, hanem alapjaiban és részletes indokaiban is. Emiatt a szakértőtől meg kell követelni mindazoknak az összehasonlító adatoknak és tényeknek az ismertetését, amelyek közrehatottak a szakértői vélemény kialakításánál és amelyeknél fogva a szakértői vélemény helyessége ellenőrizhető. (BH. 2005/147)

II. Az igazságügyi szakértő a büntetőeljárásban

A büntetőeljárásban, - ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.

A szakértői vélemény a bizonyítás egyik eszköze, amelynek bizonyító ereje a megválaszolandó szakkérdésekkel kapcsolatos, minden ellentmondást érintő és feloldó, tudományosan megalapozott érvein alapul. (BH 2004.43.) Amennyiben a büntetőeljárásban jelentős tények és körülmények bizonyításához különleges szakértelem kell, mert a mindennapos élettapasztalat, a közönséges tudás, az általános ismeretanyag, valamint a speciális jogi szakismeret a bizonyításhoz nem elegendő, továbbá ha hiányoznak a bizonyított tényekből a nem bizonyított tényekre logikai úton való következtetés feltételei, szakértőt kell igénybe venni.

A Be.188.§ (1) bekezdése úgy szól, hogy ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.

A Be. a szakértő alkalmazását akkor tekinti kötelezőnek, ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Amennyiben a jogalkalmazó arra a meggyőződésre jut, hogy a ténymegállapításhoz, illetve a tényvizsgálathoz szükség van különleges szakértelemre, abban az esetben a szakértő alkalmazása mérlegelés tárgyát nem képezheti.

Szakértő kirendelésére a nyomozó hatóság, az ügyész, illetőleg a bíróság jogosult.

A bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, melyek a büntető és büntetőeljárás szabályok alkalmazásával jelentősek. A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, azonban, ha az ügyész nem indítványozza a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére és megvizsgálására.

A Be. 165. § felsorolja a bizonyítás eszközeit, amelyek a tanúvallomás, a terhelt vallomása, a szakvélemény, a pártfogó felügyelői vélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz ide értve az iratot és az okiratot is és az elektronikus adat. Szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás. A bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító ereje.⁸

Munkám során személyesen tapasztalom, hogy sok esetben leginkább vagyon elleni bűncselekményeknél fordul elő, hogy az ügyész pusztán egy kárérték igazolás becsatolásával vádat emel, ezáltal határozza meg az elkövetési értéket.

Büntetőeljárások jelentős hányadában azonban sor kerül szakértői bizonyításra, melynek során a szakértő az ügy eldöntése szempontjából releváns bizonyítandó tényekre nyilvánít véleményt, ez a szakértői vélemény éppúgy a bírói értékelés tárgya, mint minden más bizonyíték.

A közvádra indult büntetőeljárásokban a nyomozó hatóság - annak ellenére, hogy a Be. meghatározza, hogy a bíróság, ügyész, nyomozó hatóság kit rendelhet ki szakértőként, gyakran első szakértőként eseti szakértőt rendelnek ki. Álláspontom szerint ez egy fokkal kevésbé aggályos, mint pusztán kárérték igazolásra történő vádemelés, ám ezzel kapcsolatban egyrészt az a probléma, hogy az ekként beszerzett bizonyíték nem felel meg a Be. rendelkezéseinek, ennek ellenére a bíróság az így

⁸Dr. Csere Katalin: A vádlott és védője által a bíróság előzetes engedélye nélkül beszerzett magánszakértői vélemény jogi minősítése és felhasználása a büntetőeljárásban (Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény, Budapest 2014. 228. oldal)

szolgáltatott bizonyítékot nem rekesztheti ki a bizonyítékok köréből, másrészt felvetheti annak a gyanúját, hogy a nyomozó hatóság esetleg valamiért az eseti szakértőt részesíti előnyben, ami alapot adhat az állításnak, hogy az eljáró szakértő a hatóság szakértője, ezért indokolt, hogy a bíróság a Be. szabályainak megfelelően rendeljen ki igazságügyi szakértőt.⁹

A szakvélemény elkészítésére felkért személy (gazdasági társaság, szakértői intézmény, szervezet, szakértői testület) szakértőként bevonásáról a bíróság, illetve az ügyész határoz. A szakértők az általuk elvégezni kívánt szakértői vizsgálatról kölcsönösen értesítik egymást, az értesített szakértő a másik szakértő által végzett vizsgálaton jelen lehet.

Az új Be. szakérőkre vonatkozó rendelkezései között megjelent a magánszakértői vélemény. A Be. 190. § (5) bekezdés szerint a terhelt, illetve a védő köteles nyolc napon belül tájékoztatni az ügyben eljáró bíróságot, ügyészséget, illetve nyomozó hatóságot a magánszakértői vélemény elkészítésére adott megbízásról, a megbízás megszűnéséről, a megbízott szakértő személyéről, valamint a szakvélemény elkészítésének határidejéről. A tájékoztatásra előírt határidőt a megbízás, illetve a megbízás megszűnésének napjától kell számítani.

A korábban hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény gyakorlatában ténylegesen a terhelt, illetve a védő nem jelentette be előzetesen az ügyész vagy a bíróság felé, hogy szakvéleményt készített, hanem a már elkészült szakvélemény benyújtásával egy időben kérte a készítő szakértőként kirendelését, az elkészített okiratnak a bizonyítékok körében szakvéleménykénti kezelését és a szakértő meghallgatását.

A hatályos Be. felsorolja azokat az eseteket, melyekben magánszakértő részére szakvélemény elkészítésére megbízás adható (Be. 190.§ (2)-(4) bekezdések). A törvényben meghatározott esetek

⁹Dr. Csere Katalin: A vádlott és védője által a bíróság előzetes engedélye nélkül beszerzett magánszakértői vélemény jogi minősítése és felhasználása a büntetőeljárásban (Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény, Budapest 2014. 231. oldal)

körén kívül előterjesztett, illetve előadott magánszakértői a vélemény a terhelt, illetve a védő észrevételének minősül, a szakértőt pedig a szakkérdésre vonatkozóan tanúként nem lehet kihallgatni.

A Be. 190.§ (1) bekezdése alapján a terhelt és a védő szakértő kirendelését indítványozhatja, az indítványban megjelölheti a szakértő személyét. Az indítványról a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság határoz. A szakértő személyének megválasztásáról a kirendelő az indítványtól függetlenül dönthet.¹⁰

A (2) bekezdés úgy rendelkezik, hogy a terhelt és a védő szakértőnek magánszakértői vélemény elkészítésére adhat megbízást, ha a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a szakértő kirendelésére vonatkozó indítványukat elutasította, vagy az ügyészség vagy a nyomozó hatóság nem az indítványukban megjelölt szakértő kirendeléséről határozott.

Ugyanazon szakkérdésre vonatkozóan a terhelt és a védő egy magánszakértői vélemény elkészítésére adhat megbízást.

A Be. a korábbi szabályozással szemben, a szabad bizonyítás rendszerének érdemi sérelme nélkül, a fegyverek egyenlősége elvének eleget téve szabályozza a terheltnek és a védőnek - a szakértő személyére is kiterjedő - indítványtételi jogát, a magánszakértői vélemény elkészítésére adható

¹⁰Dr. Csere Katalin: A vádlott vagy védője által a bíróság előzetes engedélye nélkül beszerzett magánszakértői vélemény jogi minősítése és felhasználása a büntetőeljárásban (Kúria Joggyakorlat - Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban 232. oldal)

megbízás feltételeit, valamint azt, hogy az így készült szakvélemény miként válhat a bizonyítás részévé. (Be. 196.§ (4) bekezdés)

Amennyiben a magánszakértői vélemény keletkezése nem felel meg a törvényben meghatározottaknak (Be. 190.§ (2)-(4) bekezdés), úgy a terhelt, illetve a védő észrevételének minősül, a szakértő pedig nem hallgatható ki tanúként a szakkérdésre.

A Be. bizonyítási rendszerében a szakértői vélemény valóban nem „abszolút”, azaz a bíróságot nem feltétlenül kötő bizonyíték ez azonban nem vezethet oda, hogy a bíróság a szakértők véleményét saját tapasztalatára hagyatkozva minden további nélkül igen lényeges kérdésekben félretehesse. Amennyiben a szakértők véleményét nem találja meggyőzőnek, úgy aggályainak közlése mellett a bírósági tárgyalásra megidézve őket felvilágosítást kell kérnie a szakértőtől, ennek eredménytelensége esetén pedig más szakértőket kell kirendelnie.

A különleges szakértelmet igénylő kérdés bíróság általi elbírálása, illetőleg megítélése a büntetőeljárás alapelveit, így az eljárási feladatok megoszlásának elvét, vagy a védelem jogát sérti. Önkényes az a jogalkalmazás, amely során a bíró az ítéletét saját maga által szolgáltatott bizonyítékokra alapítja. A büntetőeljárás jog alapvető szabályainak megsértésére alapozott indokolás, függetlenül attól, hogy az a tényállás megállapítására, a bűnösségre, a jogi minősítésre vagy a büntetőjogi következményekre vonatkozik, nem tekinthető az indokolási kötelezettség teljesítésének.

Ugyanígy a különleges szakértelmet igénylő és a cselekmény minősítését befolyásoló kérdésnek a bíróság által alkalmazott szakértő véleményétől eltérően más szakértő alkalmazása nélküli elbírálása, a cselekmény minősítése tekintetében az indokolási kötelezettségnek az ítélet felülbírálatra alkalmatlanságát eredményező megsértését jelentheti. (BH.2012.60.)

A szakértői vélemények közötti ellentmondás esetén az újabb szakértő kirendelésének feltételeit a korábban hatályos, az 1998. évi XIX. törvény (régi Be.) 111. § (5) bekezdése úgy határozta meg, hogy az újabb szakértői vélemény beszerzése csak abban az esetben volt szükséges, ha a bíróság az egymásnak ellentmondó szakértői véleményekkel kapcsolatban a tárgyaláson is meghallgatott szakértők nyilatkozata alapján nem tudott megalapozottan állást foglalni abban, hogy melyik szakértői véleményt fogadja el bizonyítékként. Értelemszerűen az ellentmondás feloldása után elfogadott szakértői véleményt illetően határozottan állást kellett foglalnia, és álláspontját részletesen meg kellett indokolnia. Ez nem lehetett ellentétes az iratokkal és nem mondhatott ellent a logika szabályainak sem.¹¹

A jelenleg hatályos Be. úgy rendelkezik a szakértői vélemények ellentmondásossága kapcsán, hogy ha a szakértőtől kért felvilágosítás vagy a szakvélemény kiegészítése nem vezetett eredményre, más szakértőt kell kirendelni. Ebben az esetben egyértelműen meg kell jelölni, hogy a korábbi szakvéleményben mi volt aggályos. Amennyiben erre indítvány terjesztenek elő, az indítványnak az előző szakvélemény aggályos pontjait egyértelműen és pontosan körülhatároltan kell tartalmaznia. A szakértőt kirendelő végzésben is meg kell határozni a korábbi szakvélemény aggályos részeit.

Újabb szakértő abban az esetben rendelhető ki, ha ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével, ugyanazon bizonyítandó tényre a szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan ellentét mutatkozik.

Más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye a büntetőeljárásban szakvéleményként figyelembe vehető.

¹¹ Dr. Csere Katalin: A szakértői vélemény felhasználásának kérdései az érdemi döntés meghozatala során (Kúria Joggyakorlat - Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban 254-258. oldal)

Már az 1998-as Be. is szakított az 1973-as Be. szakértői vélemény testületi felülvizsgálatának kötelezettségével. Az új Be. előremutató rendelkezése, hogy a más eljárásban kirendelt szakértőnek azonos szakkérdés tárgyában készített szakvéleményét az adott büntetőeljárásban figyelembe lehet venni, valamint ha Be.-ben előírtak betartásával egyezően került sor a magánszakértői vélemény elkészítésére, akkor a kirendelés alapján adott szakértői véleménnyel azonosan értékelhető.

Szükséges lenne szakmai tenderek felállítása, illetve a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara jogszabályi kötelezése arra, hogy az orvosszakértői területen már bevált módszertani levelet bocsásson ki valamennyi többi szakterületen is. A szakértői kompetenciaköröket egyértelműbben kellene megjelölni, felsorolni az adott szakértő neve mellett. A szakértői névjegyzék mellett létre kellene hozni egy olyan szakértői adatbázist, mely megismerhetővé tenné az egyes szakértőknek nemcsak a szakmai kompetencia területeit, hanem szakmai munkásságukat eddigi szakértői tevékenységüket esetleges tudományos tevékenységüket, publikációikat is.

A büntetőeljárások jelentős részében a megalapozott érdemi döntés meghozatala megkívánja, hogy a bizonyítási eljárás során a bíróság szakértő közreműködését vegye igénybe. Az alapelvi szinten megfogalmazott védelemhez való jogot biztosítja a Be. azon rendelkezésre, amely lehetővé teszi a védő és a terhelt számára, hogy az eljárás során szakértőt vegyen igénybe és az így elkészült szakvéleményt, mint bizonyítékot a bíróság elé tárja. A magánszakértői vélemény felhasználásának gyakorlati problémája, hogy a bizonyítási indítvány tekintetében a felek az esetek jelentősebb részében nem teljesítik az előzetes bejelentés jogszabályi követelményét, hanem a már elkészült szakvélemény benyújtásával egyidejűleg kérik a szakértő kirendelését és az előterjesztett vélemény szakértői véleményként történő számbavételét.

Az olyan esetek sem ritkák, amikor annak megítélése is igen nehéz, hogy milyen kompetenciával rendelkező szakértő kirendelése szükséges az adott szakkérdés kapcsán (például építőipari, közbeszerzési tenderen megvalósított, árfelhajtó hatású kartell jogsértés, a megrendelőnek okozott kár megtérítése iránti igény esetén könyvszakértő, írásszakértő, - építési költségzakértő - vagy

közgazdasági szakértő - piaci ármeghatározása, közgazdasági modellezés) ilyen esetekben pusztán szakértői névjegyzék alapján legyen az bármilyen részletes, a bíróság nehezen tudna választani a szakértők között, hiszen a szakterület választása egyben a módszertant is determinálja, amely kapcsán pedig ilyen komplex ügyekben a bíróság nem feltétlenül rendelkezik megfelelő szaktudással.

A kellő számú és megfelelő kompetenciával rendelkező szakértői hiányát a bíróságok és a szakértői intézmények egyre gyakrabban oldják meg a másik szakterületen működő szakértő önálló kirendelése helyett szakkonzultáns, vagy társszakértő bevonásával, ez szükségmegoldásnak elfogadható, de nem tekinthető szerencsés megoldásnak például a szakértői felelősség szempontjából. A bonyolult megítélésű ügyek esetében, ahol akár több szakértő kirendelése is szükségnek mutatkozhat, hatékony és célszerű a szakértő kirendelés folyamán az eljáró bíróságnak szakértői intézetet kirendelnie. 2017. január hó 1. napjától működik a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ, a 350/2016. (XI.18.) Kormányrendelet hozta létre.

A Nemzeti Szakértői és Kutató Központ a kormány által alapított központi költségvetési szerv, mely a Bűnügyi Szakértői és Kutatói Intézetet, valamint az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézeteket foglalja magába.

VI. A vagyonértékelő szakvélemény

A vagyonértékelő szakvélemény elkészítése speciális szakértői feladat, ahol a munkát végzők aktuális műszaki és gazdasági összefüggéseket rögzítenek, elemeznek. Munkájuk végeredménye a kijelölhető vagyonérték.

A vagyonértékelés alapvető szakmai követelménye egyezően minden szakértői munkával, hogy reprodukálhatóan rögzítse a vagyonértékelési állapotot, annak minden érték meghatározó részletét.

A vagyonértékelés értelmezési tartománya szerint lehet piaci forgalmi érték vagy felszámolási (likvid) érték. A vagyonérték állandó (lassú változásban van) időbeli aktualitása ezért maximum fél, háromnegyed év. A vagyonértékelést többnyire speciális összetételű szakmai csoport végzi a kijelölt feladatnak megfelelően. A csoportban a szükséges műszaki kompetenciájú szakértőkön túl célszerűen közgazdasági képzettségű szakember is részt vesz, aki (szükség esetén) kijelöli a speciális értékelés nem szokványos gazdasági összefüggéseit. Amennyiben lényeges gazdasági szempontok a vagyonértékelésből hiányoznak, úgy ezt műszaki vagyonértékelést jogszabály szerint kötelezően ellenőrző könyvvizsgáló pótolhatja. A könyvvizsgáló feladata a műszaki vagyonértékelés teljes ellenőrzése és a vizsgált vagyonértékelés adat- és értékvalóságának tanúsítása.¹²

A Nemzeti Szakértői és Kutató Központ több mint 25 éve végez vagyonértékelést. Leggyakoribb feladata épületek, gépek, berendezések, eszmei jogok (tervezési díjérték, know how, licencia érték meghatározása).

A magánosítással az igényelt vagyonértékelések száma ugrásszerűen megnőtt, bővült az értékelési kör (vállalatok, termelő szövetkezetek, állami gazdaságok teljes körű vagyonértékelése). A jövőben a

¹² Bejczy József: Igazságügyi műszaki szakértői ismeretek (A büntetőeljárás segédtudományai, szerkesztette: Dr. Tóth Éva - Dr. Belovics Ervin. Pázmány Press 2015. 306. oldal)

gazdasági folyamatokhoz kapcsolódó egyes bűncselekmények elkövetési magatartásainak bizonyításához gyakori feladat lesz a vagyonértékelések szakértői által történő elvégzése.

1. A vagyonértékelés módszerei

A vagyonértékelés legfőbb szakmai szempontjait először a 30/1989. (VII.1.) PM rendelet melléklete rögzítette. Ezt követte az Állami Vagyonügynökség számos és részletes szakmai ajánlása. Az ajánlott vizsgálati módszer alkalmazása maradéktalanul reprodukálható volt és minden részletében ellenőrizhető vagyonértékelést eredményezett.

A vagyonértékelési módszerek kijelölésének alapkövetelményei a következők:

- az értékelés minden tétel esetében törekedjen a piaci érték meghatározására vagy annak közelítésére;
- az eszköz vagyonértékének kijelölésénél kapjon kiemelt szerepet az a tényező, amely szerint az adott vagyontárgy részt vesz a vállalkozás többlet értéktermelési folyamatában.

Tapasztalati tény, hogy az értékelt tételek vagyonértéke rendre eltér a könyvviteli mérleg úgynevezett nyilvántartási értékétől. Ez az eltérés indokolt is, hiszen a két értékadat más-más célt szolgál. Az egyik a vállalkozási nyereség adóalapjául szolgáló mérleg szerinti eredmény megállapítását szolgálja, addig a másikat a mindenkor változó piaci kereslet jelöli ki.

Mindezekre figyelemmel az értékelt vagyoni tételek jellegéhez alkalmazkodó speciális értékelési gyakorlatot követ a Nemzeti Szakértői Kutató Központ.

A vagyonértékelés vonatkozhat ingatlanra, szakértői módszer tekintetében az ingatlanon belül olyan megkülönböztetést tehetünk, mint termőföld vagy termőföldnek nem minősülő ingatlan, valamint a tárgyi eszköz jellegű berendezések vagyonértékelése.

Az ingatlan fogalmát az ingatlan-nyilvántartásról szóló (továbbiakban: Itv.) 1997. évi CXLI. törvény határozza meg.

Első fejezetében önálló ingatlanokként meghatározza a 11. § a földrészlet fogalmát, illetve a 12. § és 13. § az egyéb önálló ingatlanokat.

11. § (1) Az ingatlan-nyilvántartásban földrészlet:

a) a föld felszínének természetben összefüggő, közigazgatási vagy belterületi határ által meg nem szakított területe, amelynek minden részén azonosak a tulajdoni vagy a vagyonkezelői (kezelési) viszonyok,

b) a kialakított építési telek a tulajdoni és vagyonkezelői viszonyoktól függetlenül,

c) az utak, terek, vasutak, csatornák elágazással és kereszteződéssel, valamint közigazgatási vagy belterületi határ által - az országos közút, vasút vagy hajózható csatorna kivételével - meg nem szakított részei, amelyek tulajdonosa vagy vagyonkezelője (kezelője) azonos.

(2) A földrészletet művelési ágak és művelés alól kivett területek szerint további részletekre kell bontani (alrészlet).

12. § A földrészleten kívül önálló ingatlanként kell nyilvántartani

a) az épületet, a pincét, a föld alatti garázst és más építményt, ide nem értve a nyomvonal jellegű építményt,

aa) ha az nem vagy csak részben a földrészlet tulajdonosának a tulajdona, vagy

ab) ha az a földrészlet tulajdonosának a tulajdona és a tulajdonos annak az ingatlannyilvántartásban önálló ingatlanként való feltüntetését kérte,

b) a társasházban levő öröklakást, illetőleg külön tulajdonban álló, nem lakás céljára szolgáló helyiséget (a továbbiakban: öröklakás) a közös tulajdonban levő részekből az öröklakás-tulajdonost megillető hányaddal együtt.

Fentiek alapján az ingatlan főbb csoportja: termőföld, fogalmát a Mező és Erdőgazdasági Földek fogalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 5. § 17. alpontja mező-, erdőgazdasági hasznosítású föld fogalmát adja meg. A mező-, erdőgazdasági hasznosítású föld: a föld fekvésétől (belterület,

külterület) függetlenül valamennyi olyan földrészlet, amely az ingatlan-nyilvántartásban szántó, szőlő, gyümölcsös, kert, rét, legelő (gyep), nádas, erdő és fásított terület művelési ágban van nyilvántartva, továbbá az olyan művelés alól kivett területként nyilvántartott földrészlet, amelyre az ingatlan-nyilvántartásban Országos Erdőállomány Adattárban erdőként nyilvántartott terület jogi jelleg van feljegyezve.

Az ingatlan másik főbb csoportja termőföldnek nem minősülő ingatlanok. Ezekre az országos településrendezési és építési környezetéről szóló 253/1997. (XII.20.) Kormány rendelet (OTÉK) határozza meg jogi szabályokat.

2. *Az ingatlan forgalmi értékének piaci összehasonlító adatok elemzésén alapuló módszerével történő meghatározása*

A termőföldnek nem minősülő ingatlanok hitelbiztosítási értékének meghatározására vonatkozó módszertani elvekről szóló 25/1997. (VIII.1.) PM rendelet függelékében leírt módszert veszi alapul az igazságügyi műszaki szakértő a termőföld vagyonértékelésénél.

Az egyik módszer a piaci összehasonlító adatok elemzésén alapuló módszer, a másik módszer a hozamszámításon alapuló módszer.

A piaci összehasonlító adatok elemzésén alapuló értékelést, már megtörtént, konkrét és jól ismert ügyletek árainak a vizsgált esetre való kiterjesztésével, összehasonlításával kell elvégezni. Az összehasonlító vizsgálatok során olyan ingatlanokat szabad figyelembe venni, amelyek földrajzi elhelyezkedése a vizsgált ingatlanéhoz hasonló, és az abban szereplő ingatlanok típusa azonos vagy közel azonos a vizsgált ingatlannal. Minimálisan három tényadatot kell a számításhoz felhasználni. Csak azonos értékformákat és csak azonos jogokat (például tehermentes tulajdonjog, bérleti jog) szabad összehasonlítani vagy a különböző értékformák és jogok között korrekciós tényezőket kell alkalmazni. Az elemzett összehasonlító adatokból kerül sor az összehasonlító érték meghatározására.

Ez az érték fajlagos érték, mely általában egy hektár területre vonatkozik. Az ingatlan összehasonlító piaci értékét a korrigálás után kialakuló fajlagos érték (forint/ hektár) és az ingatlan mérete (hektár) szorzataként kell megállapítani.

Az ingatlan értékét három, külön-külön értékelt tényező együttes összege határozza meg az alábbiak szerint:

$$Fé = Fté + Té + Éé$$

Fé: az ingatlan áfa nélküli forgalmi értéke (Ft)

Fté: a termőföld forgalmi értéke (Ft)

Té: a telepítmény áfa nélküli értéke (Ft)

Éé: az ingatlanon található felépítmény, pince áfa nélküli forgalmi értéke (Ft)

Az ingatlan értékét a piaci szereplők szerint egy, az előzőektől eltérő tényező határozza meg mégpedig háromszorosan: a hely, a hely és a hely. Ehhez a piacon kialakult aktuális ingatlanpiaci trendeket is figyelembe lehet venni. Elég csak a néhány éve felfutásnak indult befektetők által rövid távra bérbeadni kívánt belvárosi lakásarak dinamikus emelkedésére gondolni Budapest belső kerületeiben. Természetesen, miként majd a későbbiekben a termőföld esetében is az adott ingatlannál bizonyos mértékig olyan korrekciós tényezőkkel is lehet számolni, mint a fekvés, állag, forma stb.

A termőföld értékelését a Földnyilvántartásban szereplő aranykorona érték figyelembevételével kell elvégezni. Kivételt képez ez alól a szőlő- és gyümölcs ültetvény, valamint a halastó által foglalt termőföld. A szőlő- és gyümölcs ültetvényekkel borított termőföld értékelése az ültetvény telepítését megelőző művelési ág besorolásához tartozó aranykorona érték alapján történik. Ha az ültetvény korábban is ültetvény volt, a környék hasonló adottságú szántó területeinek jellemző aranykorona értékét kell alapul venni. Halastó esetében a tó által foglalt terület értékét a halastó közvetlen környezetében lévő termőföldek jellemző aranykorona értéke alapján kell megállapítani.

A termőföld forgalmi értékének meghatározása az alábbi képlet alapján történik:

$$Ft\acute{e} = \frac{(Pj + B) \times p}{2 \times i} \times (1 + k)$$

ahol

Ft \acute{e} : a termőföld forgalmi értéke (Ft)

Pj: a termőföld járadék jellegű jövedelme, melyet étkezési búza kg/Ak egységben, melyet a Földművelésügyi Minisztérium évente megyei bontásban közzétesz

Pj aktuális értékét az ingatlan saját AK értékének és a közzétett étkezési búza értéknek a szorzata adja

B: az ingatlan közvetlen környezetében jellemzőnek tekinthető, étkezési búza kg/AK haszonbérleti díj és az értékelt ingatlan saját AK értékének szorzatából számított földhozadék

p: az étkezési búzának az értékbecslést megelőző évben kialakult hazai tőzsdei átlagára (Ft/kg)

i: tőkésítési kamatláb

k: a földterület számított értékét módosító ismérvek összevont hatását kifejező tényező (százalékláb)

A tőkésítési kamatláb mértékét a jelzálog-hitelintézet határozza meg, és azt az üzleti helyiségében történő kifüggesztéssel hozza nyilvánosságra.

Meghatározásakor figyelembe kell venni a mezőgazdaság értékelését megelőző naptári évben számított átlagos jövedelmezőséget, valamint az egyes ágazatok jellemző tőkeigényét.

A termőföld forgalmi értékének (Ft \acute{e}) meghatározásakor figyelembe kell venni olyan korrekciós tényezőket, mint a termőföld alakja, formája, területi mérete, fekvése, elhelyezkedése, megközelíthetősége, a termőföld körül lévő útviszonyok, domborzati és lejtési viszonyok, vízjárás rendezettsége, művelést gátló tereptárgyak, esztétikai benyomás, szokásost meghaladó fagy-, jég- és vadkár valószínűsége, öntözés, öntözhetőség, kerítettség, üzemszerű művelést szolgáló építmények, gazdasági környezet, megélhetési, kereseti viszonyok, a földművelése iránti hajlandóság, demográfiai viszonyok, kultúrállapot, agrokémiai beavatkozás, földterület, természeti védettség, környezeti szennyezettség, tartós környezetkárosodás és a melioráció.

A földterületen található felépítmények forgalmi értékét az alábbiak szerint kell meghatározni:

Szőlő és gyümölcsös esetében:

$$T_{éi} = J_i + \sum_{k=1}^{n-1} \left(1 - \frac{d}{100}\right)^k \times J_{(i+k)}$$

ha $i=0$, akkor $T_{éi} = 0$ (a telepítés évében a telepítmény értéke 0)

ahol

$T_{éi}$: a telepítmény értéke az i -edik évben (Ft)

J_i : az ültetvény i -edik évhez tartozó adózás előtti jövedelme (Ft)

$J_{(i+k)}$: az ültetvény $(i+k)$ -edik évhez tartozó becsült adózás előtti jövedelme (Ft)

n : az ültetvény élettartama a telepítéstől (0-dik év) a kivágásig (n -dik év)

k : az éveknek az értékbecslés évétől számított sorszáma

d : diszkont kamatláb

Erdők esetében:

$$T_{éi} \left(1 - \frac{d}{100}\right)^{n-1} \times F_{én}$$

ahol

$T_{éi}$: a faállomány forgalmi értéke az i -edik évben (Ft)

n : az erdő élettartama telepítéstől a kivágásig

d : diszkont kamatláb

$F_{én}$: a faállomány becsült nettó kitermelési jövedelme n -edik évben (Ft)

Az a) és b) pontokban meghatározott képletekben alkalmazott diszkont kamatláb mértékét a jelzálog-hitelintézet határozza meg, és azt az üzlethelyiségben történő kifüggesztéssel hozza ügyfelei tudomására. Meghatározásakor az állampapírok átlagos hozamát kell alapul venni.

A termőföldön található, az üzemszerű művelést szolgáló azon épületek, építmények, pincék, amelyek rendeltetési céljuktól eltérően nem, vagy csak kényszer jelleggel használhatók, a forgalmi érték megállapítása során önálló értéken nem vehetők figyelembe. Az önálló ingatlanok nem

minősülő, de jelentős értékű épített ingatlanok így például kúria, vadászház, tanya, fogadó, forgalmi értékét a 25/1997. PM rendeletben foglaltak szerint kell meghatározni.

A hozamszámításon alapuló módszer alkalmazásához társszakértő kirendelése szükséges, például mezőgazdasági szakértő vagy erdészeti szakértő.

Az ingatlan-értékbecslő szakértő önállóan az összehasonlító módszer alkalmazásával határozza meg a termőföld értékét.

A termőföldnek nem minősülő ingatlanok

A termőföldnek nem minősülő ingatlanok értékelési módszerei.

- a piaci összehasonlító adatok elemzésén alapuló értékelés.
- hozamszámításon alapuló módszer.
- költség alapú módszer.

A termőföldnek nem minősülő ingatlanok hitelbiztosítéki értékének meghatározása vonatkozó módszertani elvekről szóló 25/1997. (VIII.11.) PM rendelet 1., 2., 3. számú melléklete alapján jár el az igazságügyi szakértő.

3. A piaci összehasonlító adatok elemzésén alapuló értékelés

Amennyiben már megtörtént, konkrét és ismert adásvételi ügyletek árainak a vizsgált esetre való kiterjesztésével, összehasonlításával történik. A piaci összehasonlító adatokon alapuló módszer fő lépései:

1. az alaphalmaz kiválasztása
2. összehasonlításra alkalmas ingatlanok kiválasztása, adatainak elemzése.
3. fajlagos alapérték meghatározása.

4. értékmodosító tényezők elemzése.

A fajlagos alapérték módosítása, a fajlagos értékszámítása:

A végső értékszámítás a fajlagos érték és az alapul vett számítási egység (négyzetméter, köbméter, szobaszám stb.) szorzataként történik. Az összehasonlító vizsgálatokat egy olyan ingatlanokat tartalmazó alaphalmazban kell elvégezni, amely földrajzi elhelyezkedése a vizsgált ingatlanéhoz hasonló, és az abban szereplő ingatlanok típusa azonos a vizsgált ingatlannal. Az alaphalmaz adatainak átlagától jelentősen eltérő szélső értékeket az elemzés során figyelmen kívül kell hagyni.

Az elemzés során az értékelőnek az összehasonlítás alapjául szolgáló ismérveket alaposan meg kell ismernie, és ezeket kell a tárgyi ingatlanhoz hozzámérni. Csak azonos értékformákat és csak azonos jogokat (tehermentes, tulajdonjog, bérleti jog stb.) szabad összehasonlítani.

Az elemzett összehasonlító adatokból kell az alapértéket meghatározni. Ez az alapérték fajlagos érték, általában területre (négyzetméterre vetítve, de egyes esetekben más volumen mérőszámok vagy kapacitási számok (tanterem, kórházi ágy, szállodai ágy stb.) is alkalmazhatóak.

A vizsgált ingatlan értékének pontosabb meghatározása értékmodosító tényezők figyelembe vételével történik. Értékmodosító tényezőként csak olyan jelentős értéket befolyásoló tényező vehető fel, amely az összehasonlító adatok alaphalmazára nem jellemző, az értékmodosító tényezők közül az alábbiakat kell vizsgálni:

- műszaki szempontok: károsodás, kivitelezési hibák, alapozás módja, megszokottól eltérő méret, főteherhordó szerkezetek megoldásai, közbenső és zárófödémek megoldásai, tetőszerkezet kialakítása, határoló szerkezet és nyílászárók, burkolatok minősége, értéke, szakipari munkák minősége, értéke, épületgépészet, felszereltség, minőség, szolgáltatások, épülettartozékok.

- építészeti szempontok: felépítmény célja, helyiségek száma, belső elrendezés, komfort fokozat, egyéb építészeti előírások.
- használati szempontok: építés, felújítás éve, komolyabb káresemények, karbantartás helyzete, üzemeltetés, rendeltetésszerű használat.
- telek adottságok: telek alakja, tájolása, lejtése, növényzete, építési lehetőség (beépíthető terület, megengedett építmény magasság, stb.)
- infrastruktúra: villany-, víz-, gáz ellátás, csatorna, szemétszállítás, közlekedés, megközelíthetőség, ellátás, oktatás, intézmények, telekommunikáció
- környezeti szempontok: szomszédok és szomszédos létesítmények, övezet, kilátás, panoráma, szennyező források, környezeti ártalmak.
- alternatív hasznosítás szempontjai: funkcióváltásra való alkalmasság, átépíthetőség, megoszthatóság, bővíthetőség.
- jogi szempontok hatósági szabályozás: tulajdoni viszonyok rendezettsége, osztott tulajdon, résztulajdon, kapcsolódó jogok (zálogjog, használati jog). Az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett és be nem jegyzett jogok és tények. Műemléki védettség, vízbázis védelmi védőövezet, országos és helyi építési szabályozás.

A szakvéleményben az értékmódosító tényezők közül az értéket jelentősen befolyásolókat kell feltüntetni, és ha arra lehetőség van, akkor értékmódosító hatásukat számszerűen is meg kell határozni. Az értékmódosító tényezők alapján kell módosítani a fajlagos alapértéket.

Az ingatlan forgalmi értékét a fajlagos alapérték értékmódosítása után kialakuló fajlagos érték és az ingatlan mérete szorzataként kell megállapítani.

Egyes esetekben amikor megfelelő az egész ingatlanra vonatkozó összehasonlító adat nem áll rendelkezésre a fenti módszer ingatlanrészenkénti alkalmazása külön-külön is megengedett, ilyen lehet például az ipartelep, ahol a földterület és a felépítmények külön is értékelhetőek.

4. A hozamszámításon alapuló értékelési módszer

A hozamszámításon alapuló értékelés az ingatlan jövőbeli hasznainak és az ezek megszerzése érdekében felmerülő kiadások különbségéből (tisztá jövedelmet) vezeti le az értéket. Az érték megállapítása azon az elven alapszik, hogy bármely eszköz értéke annyi, mint a belőle származó tiszta jövedelmek jelenértéke. A hozamszámítás lépései:

1. az ingatlan lehetséges használati módjának elemzése
2. a bevételek és kiadások becslése, használati módonként. Több éves bevétel, kiadás becslés esetén a pénzfolyamatok felállítása használati módonként.
3. a tőkésítési kamatláb meghatározása
4. több éves bevétel - kiadás becslés esetén a jelenértékek meghatározása.

Az értékelés megkezdésekor fel kell mérni az ingatlan (jogi-, műszaki- valamint finanszírozhatósági szempontú) lehetséges használati módjait vesszük és az elemzést párhuzamosan valamennyire el kell végezni.

Tiszta jövedelem alatt a tervezett bevételek ténylegesen kifizetendő kiadásokkal csökkentett értékét kell érteni.

Ingatlan értékelésnél a bérleti díjak nagysága, illetve az ingatlan hasznosításából származó rendszeres bevételek képezik a bevételek becslésének az alapját. Erre vonatkozóan a megfelelő piaci összehasonlító adatokat kell felhasználni. A bevételeket további része kiegészítő, az ingatlanhoz kapcsolható tevékenységekből adódik. A tervezett bevételekből le kell vonni a várható, a nem fizetésből és a kihasználatlanságból adódó bevételkiesést.

A kiadásokon belül - ingatlanfejlesztés esetében - el kell különíteni a befektetési jellegű és a működtetési kiadásokat.

A befektetési kiadások közé tartoznak az ingatlan beruházás megvalósulásához szükséges egyszeri kiadások: a tervezési és szakértői díjak, az építési - kivitelezési költségek, a beruházást terhelő adók és illetékek, a beruházással kapcsolatos közösségi kifizetések (például közmű hozzájárulás), a fejlesztő profitja, pénzügyi költségek (hitelek törlesztése és kamatai).

A működtetési kiadások a működés során, több-kevesebb rendszerességgel merülnek fel. Ilyenek lehetnek: közüzemi díjak, telekommunikációs hálózatok igénybevételének díja, egyéb infrastrukturális szolgáltatások, (szemétszállítás, rovarirtás, stb.) gondnok számára fizetett összeg, biztonsági szolgáltatások, takarítás díja, felújítások, javítások, korszerűsítési munkálatok, felújítási alapképzésre fordított összegek, a kezelési és menedzselési költségek, biztosítási díjak. A felújítási kiadásokat vagy a pótlási költség százalékban, vagy becsült összegben kell megadni.

A tiszta jövedelem számításakor az általános forgalmi adót mind a bevétel, mind a kiadás oldalon figyelmen kívül kell hagyni, míg az ingatlanadót és az ingatlant magát terhelő közteherviselési tételeket figyelembe kell venni. A kiszámított tiszta jövedelemből a jövedelemadót vagy a társasági adót nem lehet levonni. A bevételek és kiadások idősorainak felállításával időszakos egyenleg képzésével kell a pénzfolyamatot felírni.

Az alkalmazott tőkésítési kamatláb az adott ingatlantól, mint befektetéstől elvárható minimális megtérülési rátával egyenlő. A megtérülési ráta az ingatlan piaci elemzésben figyelembe vett kockázatoktól és az elemzési időszaktól függően eltérő.

A kamatláb meghatározásának módjai a következők lehetnek:

- piaci tényekből való kamatláb levezetés,
- egyéb befektetési piacok kamatlábainak alkalmazása, az ingatlanpiacra megfelelő módosító tényezők figyelembevételével
- fejlett ingatlanpiaccal rendelkező országok kamatlábainak alkalmazása a hazai ingatlanpiacra megfelelő módosító tényezők figyelembevételével.

Több éves bevétel-kiadás becslés esetén a bevételek és a kiadások egyenlegéből a pénzfolyamatok jelenérték-számításával kell a piaci értéket kiszámítani, amelybe bele kell számítani a maradványérték jelenértékét is.

A jelenérték - számítás egyforma éves egyenlegek esetén egyszerűsíthető a közvetlen tőkésítés módszerére, mely esetben az érték kiszámításakor a tiszta jövedelmet el kell osztani az ingatlan típusától, az ingatlan- és pénzügyi elemzésektől, a figyelembe vett kockázatoktól és az elemzési időszakától függően megválasztott tőkésítési kamatlábbal.

5. A költségalapú módszer

Költség alapú értékbecslés lényege, hogy az ingatlan újra előállítási költségéből le kell vonni az idő múlása miatti avulást, majd ehhez kell hozzáadni a felépítményhez tartozó földterület értékét. Ez a módszer fejezi ki legkevésbé a tényleges piaci viszonyokat. Építés alatt lévő létesítménynél, károsodott létesítménynél, takart műtárgynál, valamint olyan esetekben alkalmazható, ha más módszer nem áll rendelkezésre.

Módszer fő lépései:

1. telekérték meghatározása.
2. a felépítmény újraépítési vagy pótlási költségének meghatározása.
3. avulások számítása, piaci viszonyok miatti korrekció.
4. a felépítmény újra előállítási költségéből az avulás levonása és a telekértékkel való összegzése.

A földterület értékét annak üres állapotban való értékelésével kell megállapítani a piaci összehasonlító adatok elemzésén alapuló módszer alapján. A piaci összehasonlító adatok hiányában a hozamszámításon alapuló módszer és a maradványelvű értékelés szabályai szerint.

A pótlási költség olyan szerkezeteket és építési munkákat takar, amellyel az értékelés időpontjában a meglévő funkciók (de esetleg más szerkezetek és műszaki megoldások) a legkisebb költséggel, de azonos hasznossággal pótolhatóak lennének. Az újraépítési költségben a meglévő szerkezetek változatlan újrateremtésének költségeit kell előirányozni, függetlenül azok jelenlegi hasznosulásától. A pótlási és az újraépítési költség együttesen újra elállítási költség.

Az újra előállítási költségbe kell érteni a közművesítési, a tervezési, az engedélyezési, a vállalkozási, a kivitelezési, a beruházói, a pénzügyi és minden egyéb ténylegesen fizetendő költséget. Ezeket a költségeket tényleges építési piaci árak alapján kell meghatározni. Az épület újraelőállítási költségébe az épületgépészetet és a belső építészeti elemeket is bele kell érteni, még a mobiliákat ki kell zárni. Az újra előállítási költség - a lakóingatlanok kivételével - általános forgalmi adót nem tartalmazhat. Az ingatlan megépítésének eredeti költségeiből vagy annak könyv szerinti értékéből indexálással levezetett újra előállítási érték csak kivételes esetben fogadható el. Ilyen eset lehet, ha az ingatlan néhány éven belül készült el, és ha a bekerülési költségeket megbízhatóan dokumentálták.

Az avulás az idő múlása miatti értékcsökkenés. Az idő múlása miatt értékcsökkenés oka lehet a fizikai romlás, a funkcionális avulás és a környezeti avulás. Az avulási elemek lehetnek kijavíthatóak vagy nem javíthatóak.

Fizikai romlás esetében figyelembe kell venni az épület főszerkezeteinek romlását és a szerkezetek arányát, az összértékhez viszonyítva. A fizikai avulási számításoknál a felépítmény gazdaságosan hátralévő élettartamát kell figyelembe venni. Általános esetben a következő gazdaságilag hasznos teljes élettartamokat kell használni: városi téглаépületek esetében 60-90 év.

Városi, szerelt szerkezetű épületek esetén 40-70 év.

Kertvárosi, családi ház jellegű épületek esetén 50-80 év.

Ipari és mezőgazdasági épületek esetében 20-50 év.

A funkcionális avulás a gazdaságtalan, korszerűtlen megoldásokat jelenti. Az értékelőnek mérlegelnie kell a korszerű létesítmény vizsgált intézményhez képest nyújtott többletszolgáltatásait, illetve azokat a korszerű követelményeket, amelyeket a vizsgált létesítmény képtelen kielégíteni.

A környezeti avulásban számba kell venni a környezetben bekövetkezett minden olyan változást, amely negatív, esetleg pozitív hatás van az ingatlan értékére. Az avulás mértékét a három említett avulási kategóriában (fizikai, funkcionális, környezeti) százalékosan kell megadni. Számítása történhet becslés alapján, vagy részletesebb elemzések útján. A műszaki szemléletű avultság becslések után a funkcionális és a környezeti avulást külön kell megbecsülni.

A piaci viszonyok miatti korrekciónak tükröznie kell a helyi ingatlanpiaci viszonyokat (kereslet-kínálat) a piaci viszonyok miatti korrekció, a fajlagos alapérték 30 %-os mértékét csak kivételes esetben haladhatja meg. Ilyenkor az értékelőt indokolási kötelezettség terheli.

Az újraelőállítási költséget az avultsággal csökkentve és a telekértékkel növelve adódik eredményül a költségalapú érték.

A fentiekén kívül a szakmai gyakorlatban van még egyéb módszer is például telep esetén úgynevezett maradványérték alapú módszer, de igazságügyi szakértői gyakorlatban a felsoroltak elegendőek.

Az alkalmazott módszert szakértő határozza meg, általában elégséges az összehasonlító módszer alkalmazása. Kivételt képeznek a nagy értékű ingatlanok - a szakmai szabály ezt körülbelül 30 millió forintban érti, - amikor több módszer alkalmazása lehet indokolt vagy például a különleges ingatlanok esetében, ahol még elméletben sincs összehasonlításra lehetőség, mert csak egy olyan ingatlan van, mégpedig az értékelendő.

Egy ingatlan különböző módszerrel nyert értéke esetén a módszer megbízhatóság alapján kiválasztásra kerül a végleges érték vagy a kapott eredmények súlyozása, mérlegetése alapján dönt a szakértő.

6. Az összehasonlító adatok forrása

Az ingatlanok forgalmi érték adatainak szolgáltatási rendjéről és az adatszolgáltatási igazgatási szolgáltatási díjáról szóló 33/2007. (XII. 23.) PM rendelet alapján a NAV adja ki, díjazás ellenében. 2007. előtti adatok a fővárosban a Fővárosi Törvényszéken, Pest megyében a Budapest Környéki Törvényszéken elhelyezett illetékhivatali adatokból lehet térítésmentesen hozzájutni, egyéb megyékben a NAV adja ki a korábbiakat is.

Nyomozati szakban a kirendelőtől kéri a szakértő a NAV-os adatok bekérését, mert a hivatkozott rendelet szerint a kirendelő határozatot, végzést a szakértőnek csatolni kell. A szakértőkre vonatkozó adatkezelési szabályok szerint harmadik fél tudomására nem juthat, hogy például xy gyanúsított, a kirendelőnek pedig nem kell magyaráznia, hogy miért kéri az adatot.

Az adatok kiválasztása független a szakértőtől, jellemzően hibás, hiányos ismérvekkel kapják meg. Amennyiben nem megfelelőek, lehetőség van kínálati adatokat felhasználni, az ellenőrizhetőség miatt a hirdetés vagy annak visszakeresésére alkalmas adata, feltüntetésre kell, hogy kerüljön. Korábban elfogadott volt a saját szakértői bázis alkalmazása jelenleg ez szakmailag igen kifogásolható.

Ingatlanértékelés során a helyszíni szemle az esetek jelentő részében nem kerülhető meg, kivételt képez az az eset, ha az értékelés időpontja óta az ingatlan megszűnt és a környezet is teljesen megváltozott.

V. Tárgyi eszköz jellegű berendezések vagyoneértékelése

A tárgyi eszköz jellegű berendezések vagyoneértékelését a beszerzési vagy bekerülési érték és az elhasználódást kifejező értékcsökkenés határozza meg. Az értékelt tárgyi körnek gyakran csak egy részében értelmezhető az azonos műszaki színvonalú és teljesítményű gép (berendezés) legutolsó ismert vételi ára. Ezekben az esetekben a vagyoni érték az újra beszerzési (pótlási) érték. Amikor a vizsgált eszközhöz hasonlót beszerezni nem lehet, akkor a műszaki mutatók szerint számítjuk az egyenértékű berendezés feltételezett újra beszerzési értékét.

A változatos értékelési körben gyakran nem értelmezhető általánosan az úgynevezett piaci forgalmi érték, mert számos eszköz vagy berendezés használati értéket csakis az adott működési körben képviselnek.

Ebben az esetben az új állapotú berendezési beszerzési (piaci forgalmi) értékét két lépésben határozzuk meg.

Az adott berendezés beruházási bruttó értékét növeljük a felhasználói körre rögzített árindex adatokkal, majd ezt az értéket csökkentjük a működési idő alatt bekövetkezett úgynevezett erkölcsi avulás (a műszaki fejlődéstől való elmaradás) értékével.

A tárgyi eszköz jellegű gépek (berendezések) értékelésénél tehát - a különböző értékelési lehetőségek miatt - célszerűen két általános tartalmú jellemző értékelő adatot használunk fel, úgy mint a viszonyítási alapadatot, valamint a relatív műszaki állapotot.

A visszanyítási alapadat értékének alkalmanként vagy

- az azonos új gépek bekerülési értéke vagy
- a kijelölhető piaci forgalmi értékek (a hasonló géppótlás értéke)
- vagy az összehasonlító műszaki (pontozásos vagy paraméteres) árképzés,
- vagy mint korrektül dokumentált alapadat,

- a korrigált árindex szerint növelt beruházási (bruttó érték), mint az azonos berendezés vizsgálatkori piaci forgalmi értéke képezi.

Ehhez az alapadathoz - egyedi és eltérő módszerű tételes vizsgálat végén - csatlakoztatjuk a többi tényezőből kialakított értékelési viszonyszámot, amelyet a műszaki állapot és speciális értékmérők miatt egységesen úgynevezett relatív műszaki állapotnak nevezünk el.

Import gépek pontos árindex adatai és összehasonlító adatok hiányában az értékelés gyakran a beszerzési bruttó értékből indul ki.

A forgalmi rendszámmal rendelkező gépjárművek érték meghatározásánál az Eurotax Glass's autóérték expert szoftver szerint jár el az igazságügyi műszaki szakértő. Ez a módszer elveiben egyezik a tárgyi eszköz értékelésével, de annál részletesebb több speciális tényezőt alkalmaz. A kis értékű további használatra tervezett tárgyi eszközök vagyoneértéke a nyilvántartási érték. A hasznosításra szánt kis értékű tárgyi eszközök felszámolási értékét jelöljük ki vagyoneértékként. A készletek értékét a felhasználás lehetőségei szerint állapítjuk meg és indokolt esetben csökkentjük a nyilvántartási értéket.

A befejezetlen beruházásokat - tételes ellenőrzés után - általában számlaértéken (nyilvántartási értéken) kerül szerepeltetésre a szakvéleményben. Ettől - indokolás után - akkor tér el a szakértő, ha a beruházási folyamatot jelentősen befolyásolta valamely külső tényező.

1. A vagyoneértékelés ellenőrzése

Az ellenőrzés célszerűen megállapíthatja a műszaki vagyoneértékelés hibáit vagy hiányosságait, ezen túl kijelölheti, hogy az ellenőrző könyvvizsgáló mely hibák feltárását mulasztotta el. Az ellenőrzésben az értékelés készítésének időpontjára vonatkozó értékadatokat kell alkalmazni.

A vagyonértékelés ellenőrzése tehát bonyolult, összetett munka. Az ellenőrzést gyakran ilyen együttes műszaki és közgazdász szakmai ismeretek alkalmazását. Az ellenőrzés akkor eredményes, ha adatszerűen bizonyítható valamelyik állapot:

- a szakvéleményben kijelölt vagyonérték arányos a vizsgált vagyoni tételek tényleges vagyonértékével vagy
- a két érték jelentősen eltér (aránytalan)
- Szakértői gyakorlatnak az arányosság szerint a következő minősítéseket alkalmazzák:
- jó színvonalú minősítés, ha a tételes ellenőrzés nem mutat +/- 10 %-os eltérést,
- speciális értékelési helyzetekben (részletes vagyonértékelési indokolás kíséretében) szélsőértékként elfogadható a maximum +/- 15-20 %-os vagyonértékelési eltérés,
- elfogadhatatlan (átlagos értékelési helyzetben, vagy a speciális értékelési helyzet tételes indokolásának hiányában) a +/- 15-20 %-os vagyonnál nagyobb eltérés.

Az ellenőrzéshez - reprodukálható állapot rögzítéskor - elegendő az értékelő szakvélemény. Ha az értékelés szakmai hibából vagy szándékosan hiányos, az értékelési állapot nem reprodukálható, úgy az adathiány részleges vagy teljes kiegészítése, pótlása szükséges.

A vagyonértékelés ellenőrzése tehát minősítés, amelynek lehetséges első megállapításai a szakvélemény tartalmának tárgyi elemzésével kezdődik, a következő lehetséges esetekkel:

- a vagyonértékelési állapot reprodukálható, az adatok ellenőrizhetőek,
- adathiányos, de a lényeges értékelési állapot reprodukálható, az ellenőrzéshez további adat nem kell,
- jelentősen adathiányos, az értékelési állapot reprodukálhatatlan, az ellenőrzéshez további adatgyűjtés szükséges.

Az ellenőrzés tehát érdemben akkor kezdődhet meg, ha az ellenőrzést végző tételesen megismerheti, vagy megismerte a valós vagyonértékelési alap adathalmazt. Az első fázis az alapadat ellenőrzés, ennek célszerű módja az, hogy megvizsgáljuk, hogy a lényeges, az értéket döntően meghatározó esetekben a vagyonértékelési számítás a tényállapot szerinti alapadatokat felhasználta-e. Igenlő válasz esetén kezdődik a módszertani ellenőrzés.

Ezek után kijelölhetők a vagyonértékelési módszerek. Leggyakoribb problémái:

- lényeges elveiben eltér az ismertetett módszertől,
- csak a hagyományos értékelést végzi el és nem tárja fel vagy nem szerepelteti az értékmodosító tényezőket.

Fenti lehetőségeken túl természetesen lehetséges, hogy a vagyonértékelő hibás alapadatokat használ, hibás értékmérőket sorol, nem teszi reprodukálhatóvá a vagyonértékelési állapotot, nem létező értékmodosító tényezőket alkalmaz.¹³

2.A tárgyi eszköz vagyonértékelése a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa előtt folyamatban volt büntetőeljárásban

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa előtt lopás vétsége miatt folyamatban volt büntetőeljárásban a bíróság igazságügyi műszaki szakértői vélemény beszerzését rendelte el.

I. r. vádlott ellen a Btk. 370. § (1) (2) bekezdés a.) pontjába ütköző és aszerint minősülő és büntetendő kisebb értékre elkövetett lopás vétsége, valamint a II.rendű vádlott ellen a Btk. 282. § (1) bekezdés a.) pontja szerint minősülő és büntetendő bűnpártolás vétsége miatt volt folyamatban büntetőeljárás.

¹³Bejczy József: Igazságügyi műszaki szakértői ismeretek (A büntetőeljárás segéd tudományai II. kötet, szerkesztette: Dr. Tóth Éva - Dr. Belovics Ervin. Pázmány Press 2015. 306-327. oldal)

A Magyar Honvéd Vitéz Szurmay Sándor Budapest, Helyőrség Dandár tulajdonát képező Benq MX660 típusú projektort I. r. vádlott 2012. november végén, pontosan meg nem határozható időpontban és körülmények között eltulajdonította.

A bűncselekmény elkövetését követően - anélkül, hogy a bűncselekmény elkövetéséről, az elkövetést megelőzően megegyezett volna - a projektort értékesítés céljából 2013 májusában átadta II. r. vádlottnak. II. r. vádlott a projektort - tudva azt, hogy a Magyar Honvédség Vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár tulajdona, mert annak a keresésében maga is közreműködött korábban - , a internetes oldal igénybevételével 2013. május hó 29. napján 65.000.- Ft-ért értékesítette.

Miután az I. és II. r. vádlottakat a Szurmay Sándor Budapest, Helyőrség Dandár 32. Nemzeti Honvéd Díszegység helyőrség támogatóparancsnoka kérdőre vonta a projektor eltűnésével kapcsolatban, így a vádlottak 2013. június hó 12. napján a projektort visszavásárolták és azt sérülésmentesen visszaszolgáltatták, így a bűncselekménnyel okozott kár megtérült.

Jelen büntetőeljárás fő kérdésvonala az volt, hogy a projektor 2012. november végén, illetve 2013. május hó 29. napján milyen értéket képviselt.

Ez az eszköz a honvédség tulajdonába közbeszerzés útján került és a tárgyi eszköz leltárban a beszerzési értéken 218.830.- Ft-on szerepelt. A bírósági szakban becsatolt igazságügyi műszaki szakértői vélemény részletesen ismertette a szakértő vizsgálati módszerét.

A szakértő értékelési körébe a Benq MX660 típusú projektor volt.

Első lépésben a szakértő megkereste a Benq hivatalos magyarországi szervizét, információt kért a termékről, a termék adatainak elérhetőségéről, rögzítéséről, egyben rögzítette a vagyonértékelési módszerek kijelölésének alapvető követelményeit, melyek az alábbiak voltak:

- az értékelés minden tételes esetében törekedjen a piaci érték meghatározására,

- a vagyoni tételek, érték kijelölésénél kapjon kiemelt szerepet az a tényező, mely szerint az adott vagyontárgy részt vesz vagy részt vehet a tervezett hasznosításban vagy többletérték termelési folyamatban.

Egyúttal a szakértő tapasztalati tényként rögzítette, hogy az értékelt tételek vagyoneértéke rendre eltér a könyvviteli mérleg úgynevezett nyilvántartási értékétől.

Meg is indokolta ezt, miszerint ez az eltérés azért nyilvánvaló, mert a két értékadat más-más célt szolgál.

Az egyik a vállalalkozási nyereség adó alapjául szolgáló mérleg szerinti eredmény megállapítását szolgálja, addig a másikat a mindenkor változó piaci kereslet jelöli ki. Mindezekre figyelemmel a vagyoni tételek jellegéhez alkalmazkodó speciális szakértői értékelési módszer kialakítása volt jelen esetben szükséges. Ehhez a szakértői értékelés módszertanához az Igazságügyi Műszaki Könyv és Adószakértői Intézetben kidolgozott módszertani levél ajánlásait vette figyelembe az eljáró szakértő.

Jelen esetben a tárgyi eszköz jellegű berendezések vagyoneértékét a beszerzési vagy bekerülési érték és az elhasználódást kifejező értékcsökkenés határozza meg. Az értékelt tárgyi körnek gyakran csak egy részében értelmezhető az azonos műszaki színvonalú és teljesítményű (berendezés) legutolsó ismert vételi (ajánlati) ára. Ezekben az esetekben a vagyoneérték az újra beszerzési pótlási érték lesz. Amikor a vizsgált eszközökhöz hasonlót beszerezni nem lehet, akkor a műszaki mutatók szerint számítja a szakértő az egyeneértékű berendezés feltételezett újra beszerzési értékét.

Ebben az esetben az új állapotú berendezés beszerzési értékét két lépésben határozta meg a szakértő. Az adott berendezés beruházási bruttó értékét növelte a felhasználói körre rögzített árindex adatokkal, majd ezt az értéket csökkentette a működési idő által bekövetkezett úgynevezett erkölcsi avulás (a műszaki fejlődéstől való elmaradás) értékével. A tárgyi eszköz jellegű gépek értékelésénél tehát - a különböző értékelési lehetőségek miatt - célszerűen két általános tartalmú jellemző értékelő

adatot használt fel úgy mint a viszonyítási alapadatot, valamint a relatív műszaki állapotot. A szakértő a viszonyítási alapadat értékét alkalmanként vagy

- az azonos új gépek bekerülési értéke, vagy
- a kijelölhető piaci forgalmi értékek,
- a hasonló géppótlási értéke,
- az összehasonlító műszaki árképzés, mint korrektül dokumentált alapadat, vagy
- a korrigált árindex szerint növelt beszerzési bruttó érték, mint az azonos berendezés vizsgálatkori piaci forgalmi értéke képezheti.

Az eljáró igazságügyi műszaki szakértő a perbeli projektor értékének meghatározását az alábbi módon tette. Felderítette, hogy a projektor mind Magyarországon, mind külföldön forgalmazzák. A hazai forgalmazóknál a legkedvezőbb áron a Monitor Guru.hu webáruházban 150.400.- Ft-ért lehetett beszerezni. A projektor piaci árát a fent írt módon lehet meghatározni, mivel a vizsgált időpontban 2012. november vége, illetve 2013. május 29-én és a szakvélemény elkészítésének napján a perbeli projektor ára jelentősen nem változott, a termék üzemen kívül volt, így az akkori piaci értéke a két időszak vizsgált értékével megegyező. A projektor piaci értéke a technika előrehaladásával azonban csökken. Az új termékek megjelenésével a régebbi termékek ára csökken. A projektor azonban nem hazai gyártású, annak árát elsősorban valamely devizához euró, dollár kötik. Az időszak alatt a termék műszaki avultsága nőtt, de a forint értéke a külföldi fizetőeszközökhöz képest csökkent. A két tényező együttes hatása miatt a projektor forintban kifejezett piaci ára a korábbi időpontokban tapasztalható projektor áraival azonosnak tekinthető.

A piaci ármeghatározó módszerek közül a legpontosabban az újra beszerzési (pótlás értékkel lehet meghatározni).

Ennek meghatározásához a nemzetközi oldalakon (e-bay.com) a termékkel azonos, vagy közel azonos műszaki tartalmú készülékeket keresett a szakértő, melyek értékesítése a közelmúltban fejeződött be, így a projektor értékesítési árát 157,5 USA dollárban határozta meg, melyhez az Egyesült

Államokból a Magyarországra történő szállítási költség körülbelül 25 dollárba kerül, így mindösszesen a 157,5 + 25 USA dollár összesen 182.5 USA dollár, a termék magyarországi piaci áráként meghatározott érték. Mindezt a vásárlás napján azaz a szakvélemény elkészítésének napján érvényes árfolyamon kalkulálva forintosítva 46.409.- Ft-ban jelölte meg.

A szakértő záradékában rögzítette, hogy a szakvélemény a vizsgálat tapasztalatai, a rendelkezésre álló iratok, bizonylatok, szakmai tapasztalatok figyelembe vételével, a szakmai szabályok betartásával készült. A szakvélemény megállapításai általánosan 180 napig érvényesek azok a szakértő által hozzáférhető adatokon, tényeken alapulnak. A szakértő mellékletében a termék adatlapját csatolta, illetve a projektorról készült fényképfelvételeket és a projektorból kinyert adatokat.

A bíróság az igazságügyi műszaki szakértő szakvéleménye alapján nem tehetett mást, mint az elbírálás idején hatályos 1998. évi XIX. tv. (továbbiakban: régi Be.) 491. § (1) bekezdése alapján a szabálysértést elbírálta.

A hivatkozott régi Be. 491. § (1) bekezdés úgy szól, hogy ha a bíróság a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a vád tárgyává tett cselekmény szolgálati helyen, illetve szolgálattal összefüggésben elkövetett szabálysértés, és ezért a vádlottat felmenti, az ügy iratait - a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés kivételével - a fegyelmi eljárás lefolytatása céljából megküldi a fegyelmi jogkör gyakorlójának.

A régi Be. 491. § (3) bekezdése az (1) bekezdés alapján a bíróság elkobzást rendelhet el, és a polgári jogi igényt érdemben elbírálhatja.

Jelen esetben azonban sem elkobzás elrendelésére, sem polgári jogi igény érdemben történő elbírálására nem került sor, figyelemmel arra, hogy a vádlottak visszaszolgáltatták a projektort, a lopással okozott kár megtérült.

Mindkét vádlottal szemben a büntetésen túl várakozási idő meghosszabbítása katonai mellékbüntetés kiszabására került sor. Ezáltal lehetőség nyílt arra, hogy szolgálati viszonyuk megtartásával továbbra is a Magyar Honvédség állományában maradhassanak.

Ennek a jogesetnek és az igazságügyi műszaki szakértői véleménynek az ismertetésével szerettem volna rávilágítani arra, hogy mennyire fontos a bűncselekménnyel okozott kár pontos meghatározása, hiszen mint a fenti példa is mutatja, hogy a minősítésre és ezáltal a kiszabható büntetésre is hatása van az elkövetési érték, a kár, a vagyoni hátrány pontos meghatározásának.

VI. A vagyonekobzás

1. A vagyonekobzás története, célja, jogi háttere

A vagyonekobzás korábbi hazai jogunkban igen súlyos jogkövetkezményt jelentő mellékbüntetés volt, amely az elkövető egész vagyonának, vagy vagyona egy részének elvonását jelentette.

A polgári gondolkodást közvetítő Csemegi Kódex szellemével nem fért össze a jogintézmény, mert sértette a magántulajdon szentségét és nem garantálta a büntetőjogi jogkövetkezmény személyes jellegét, hiszen valamely személy megfosztása a vagyonától rendszerint családtagjainak vagyoni egzisztenciát is közvetlenül sértette. Az 1950. évi II. törvényben (Btá) jelent meg újfent, ám még nem generálisan, hanem csak egyes a törvényben meghatározott különösen súlyos bűncselekmények miatt volt alkalmazható. A vagyonekobzás a Btk.-ba már teljes körűen integrálódott. Eredetileg általános jellegű mellékbüntetésként határozta meg a törvényhozó, a szabályozásában és jogi jellegében azonban a legutóbbi években gyökeres változások következtek be.

A vagyonekobzásra vonatkozó szabályoknak az 1998. évi LXXXVII. törvénnyel történt módosítása - szabadságvesztés kiszabása mellett - minden esetben kötelezővé tette elrendelését a bűncselekmény elkövetése során, vagy azzal összefüggésben szerzett vagyonra, s ugyanakkor egyben erre a vagyoni körre korlátozta alkalmazhatóságát. Megszüntette tehát a jogszerűen szerzett vagyon elkobzásának a lehetőségét, s ezáltal a vagyonekobzás elvesztette represszív, joghátrány jellegét, hiszen csak a bűncselekmény elkövetéséből származó javak, a nemzetközi egyezményekben is kötelezően előírt elvonását tette lehetővé. A 2001.CXXI. törvény ezt a folyamatot továbbfejlesztette és a vagyonekobzást a mellékbüntetések közül az intézkedések közé helyezte át. Az újszerű szabályozás összhangban áll a 2000. évi CI. törvénnyel kihirdetett a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasburgban 1990. november 08. napján kelt egyezményben vállalt nemzetközi kötelezettségeinkkel is.

A törvényi feltételek fennállása esetén az intézkedés alkalmazása önállóan, és büntetés vagy intézkedés mellett egyaránt kötelező, tehát a törvény nem enged mérlegelést a bíróság számára. Bűncselekmény elkövetése ugyanis közvetlenül soha nem teremthet jogalapot vagyoni gyarapodásra, mert ez ellenkeznék a társadalom alapvető erkölcsi felfogásával. A jogintézmény valódi rendeltetése a bűncselekményt megelőző eredeti állapot visszaállítása. Vagyonelkobzásnak gyakorlatilag csak szándékos bűncselekmény miatt lehet helye, bár a rendelkezés szövege erre nem utal kifejezetten. Egy gondatlanságból elkövetett bűncselekmény, amelyből a sértettre káros jogkövetkezmények származnak általában az elkövető vagyont sem gyarapítja. Elméletileg azonban nem lehet kizárni, hogy gondatlan bűncselekménynek is lehet ilyen jogkövetkezménye. Álláspontom szerint a gondatlanságból elkövetett bűncselekmények esetében valóban nem kizárt egy ilyen jogkövetkezmény alkalmazása, a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy e körben leginkább a sértett által előterjesztett polgári jogi igény az, mely a sértettnek okozott kár megtérítését hivatott szolgálni.¹⁴

A régi Btk. az 1978. évi IV. törvény a vagyonelkobzást egészen 2002. március hó 31. napjáig tehát a mellékbüntetések között sorolta fel. Kezdetben a mellékbüntetés kiszabására csak akkor kerülhetett sor, ha a régi Btk. különös része, azaz a bűncselekmény esetén ezt lehetővé tette, illetve ha a bűncselekményt haszonszerzés végett követték el, feltéve mindkét esetben, hogy az elkövetőnek megfelelő vagyona volt. A vagyonelkobzás alkalmazása a három évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés mellett kötelező volt, míg végrehajtandó szabadságvesztés mellett a mellékbüntetés kiszabására is volt lehetőség. A 2001. évi CXXI. törvény a régi Btk. 77/B. §-nak és 77/C. §-nak beiktatásával a vagyonelkobzást 2002. április 01. napjával az intézkedések közé emelte át. A vagyonelkobzás szabályozása az elkövető vagyoni helyzetét illetően alapvetően az eredeti - a

¹⁴Dr. Belovics-Dr. Békés- Dr. Bús- Dr. Molnár- Dr. Sinku- Dr. Tóth: Büntetőjog általános rész; HVG Orac Lap és Könyvkiadó 2003., 329.-330. oldal)

bűncselekmény elkövetése előtti - állapot visszaállítását célozta. A törvényalkotó ezen szabályozással kívánta elérni, hogy a bűnös úton szerzett vagyon, jövedelem a későbbiekben ne képezhesse újabb bűncselekmény elkövetésének anyagi bázisát. A jogszabály módosítás kibővítette az intézkedés alkalmazási körét, így például a bűncselekmény elkövetése céljából, az ahhoz szükséges vagy azt könnyítő feltétel biztosítására adott vagy arra szánt vagyonelvonását is előírta, valamint kötelezővé tette a vagyonelkobzást akkor is, ha a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonnal harmadik személy vagy gazdálkodó szervezet gazdagodott. Ezt követően a vagyonelkobzás elrendelésének okai némileg kibővültek, a 2003. évi II. törvény az adott vagyoni előny tárgyára 2009. évi CLXIII. törvény már az ígért vagyoni előny tárgyára is kötelezővé tette a vagyonelkobzást.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.) szerint vagyonelkobzás alá vagyon egy részét a régi Btk. az elkobzás keretében vonta el. Így már a régi Btk. hatályba lépésekor is elkobzás alá tartozott az a dolog, amit az elkövető tulajdonostól vagy annak hozzájárulásával mástól, a bűncselekmény elkövetéséért kapott, valamint az adott vagyoni előny tárgya volt. Az 1998. évi LXXXVIII. törvény már azon anyagi eszköz elkobzását is kötelezővé tette, amelyet a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltak, a bűncselekmény elkövetéséhez használtak, vagy arra szántak.

A 2001. évi CXXI. törvénnyel az addigi elkobzás útján elvont dolog és anyagi eszköz már vagyonelkobzás alá esett.

A Btk. 74. § (1) bekezdésének jelenleg hatályos szövege szerint vagyonelkobzást kell elrendelni a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonra, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett, vagy amelyet ilyen vagyon helyébe lépett. Szintén el kell vonni azt a vagyont is, amelyet az elkövető bünszervezetben való részvétele ideje alatt, vagy a kábítószer kereskedelem vagy az embercsempészet elkövetője a bűncselekmény elkövetésének ideje alatt szerzett. Vagyonelkobzás alá esik a bűncselekmény elkövetése céljából, az ehhez szükséges vagy ezt

könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatott vagy arra szánt vagyon, végül az adott vagy ígért vagyoni előny tárgya is.

Vagyonelkobzásnak - az intézkedés jellegére tekintettel - nem csupán az elkövetővel szemben van helye. Így a Btk. 74. §-nak (2) bekezdése kötelezővé teszi a vagyonelkobzást, ha a bűncselekmény elkövetéséből eredő, annak elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyonnal más személy vagy gazdálkodó szervezet gazdagodott, a (3) bekezdés szerint a bűncselekmény során gazdagodott elkövető halála, illetve a gazdálkodó szervezet átalakulása esetén a jogutóddal szemben is kötelezővé teszi a vagyonelkobzást a jogutódlással érintett vagyonra.

Szintén a vagyonelkobzás intézkedés jellegéből következik, hogy azt akkor is el kell rendelni, ha az elkövető bűnösségének megállapítására valamilyen okból nem került sor. Így a Btk. 75. § (2) bekezdése szerint az intézkedés elrendelésének akkor is helye van, ha az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető. Emellett az intézkedés megrovás esetén, valamint akkor is alkalmazandó, ha az a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre.

A vagyonelkobzás anyagi jogi akadályaként határozza meg a Btk. 74. §-nak (5) bekezdése azt az esetet, amikor a vagyon a polgári jogi igény fedezetéül szolgál. Szintén kizárja az intézkedést a jogszabály a jóhiszeműen és ellenérték fejében szerzett vagyonra. A bűnszervezet, valamint a kábítószer kereskedelem elkövetésének ideje alatt szerzett vagyon akkor mentesül a vagyonelkobzás alól, ha annak törvényes eredetét - a Btk. 74. §-nak (4) bekezdése szerinti fordított bizonyítási teherre figyelemmel - bizonyítják.

A vagyonelkobzásra vonatkozó anyagi jogi rendelkezések összevetéséből következik, hogy a vagyonelkobzást elsősorban a bűncselekményből eredő vagyonra, másodsorban az ennek helyébe lépő vagyonra, mindezek hiányában - ha a vagyon nem lelhető fel vagy a vagyonelkobzás alá eső vagyon az

egyéb vagyontól nem vagy aránytalan nehézséggel különíthető el - pénzüsszegben kifejezve kell elrendelni.

A Kúria, illetve annak jogelődjeként a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatban és több büntető kollégiumi véleményben is szabályozta a vagyonekobjással kapcsolatos anyagi jogi kérdéseket. Az 1/2008. számú Büntető Jogegységi Határozat szerint az 1978. évi IV. törvény 77/B. § (1) bekezdésének a.) és d.) pontjára figyelemmel a kábítószerrel visszaélés bűncselekmény elkövetőjével szemben a kábítószer értékesítésével összefüggő vagyona vagyonekobjást kell elrendelni. A vagyonekobjás nem korlátozható az értékesítéssel elért nyereségre. Azt a bűncselekménnyel összefüggő teljes vagyona el kell rendelni, függetlenül a kábítószer megszerzésére fordított vagyon mértékétől, illetve attól, hogy a kábítószer értékesítése az elkövető számára nyereséges vagy veszteséges volt-e; a vagyonekobjás mértéke nem csökkenthető a kábítószer megszerzésével összefüggő kiadásokkal.

A vagyonekobjásról szóló *69/2008. Bk. vélemény* egyértelműsítette, hogy a vagyonekobjás célja bűnös úton elért vagyongyarapodás elvonása. Megállapította, hogy nem lehet vagyonekobjást elrendelni arra a vagyona (vagyontárgyra), amelyet a sértettnek ki kell adni vagy visszaadni, vagy amely a sértetthez már visszajutott. Amennyiben a bűnös úton elért vagyongyarapodás a polgári jogi igény megítélésével kimerül, nincs helye vagyonekobjásnak. Abban az esetben azonban, ha a megítélt polgári jogi igény a vagyongyarapodásnak csak egy részét meríti ki, a fennmaradó részre - az egyéb törvényi feltételek fennállása esetén - vagyonekobjást kell elrendelni. A Bk. vélemény kifejtette, hogy a polgári jogi igény érvényesítésének egyéb útra utasítása esetén a Btk. 74. § (5) bekezdésének a.) pontja szerinti rendelkezés nem akadály a vagyonekobjás elrendelésének amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak. Végül utalt arra is, hogy ha a bűncselekményt többen követték el, minden egyes elkövetőnél külön-külön kell vizsgálni, hogy a vagyonekobjás elrendelésének feltételei fennállnak-e. Az intézkedés nem rendelhető el és nem hajtható végre egyetemlegesen.

A korrupciós bűncselekmények kapcsán a vagyonekhozás elrendeléséről hozott *78/2009. Bk vélemény* szerint amennyiben a Btk. XXVII. fejezete szerinti korrupciós bűncselekmény valamelyikének elkövetése során a passzív vesztegető azt az aktív vesztegetőtől a vagyoni előnyt megszerzi vele szemben arra mint a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyona a Btk. 74. § (1) bekezdésének a.) pontja alapján vagyonekhozást kell elrendelni. A Bk. vélemény kifejtette, hogy a Btk. 74. §-a (1) bekezdésének f.) pontjára figyelemmel az ígért vagyoni előny tárgyára is vagyonekhozást kell elrendelni. A passzív vesztegetővel szemben azonban nem lehet vagyonekhozást elrendelni, ha a bűncselekmény elkövetése révén, vagy azzal összefüggésben nem szerezte meg a vagyoni előnyt; ilyenkor az intézkedést az ígért vagyoni előny tárgyára az aktív vesztegetővel szemben kell alkalmazni. A Bk. vélemény úgy rendelkezett, hogy az ígért vagyoni előnyre a vagyonekhozás elrendelésének az aktív vesztegetővel szemben is csak akkor van helye, ha az ígért vagyoni előny tárgya az elkövetést megelőzően az elkövető rendelkezésére állt és azt bizonyítottan arra szánta, hogy vagyoni előnyként a passzív vesztegetőnek juttassa.

A Bk. vélemény megállapítása szerint, ha az aktív vesztegető birtokából már kikerült a vesztegetésre szánt vagyoni előny, de az még nem került a passzív vesztegető birtokába, a vagyonekhozást a Btk. 74. §-nak (1) bekezdésének f.) pontja alapján az ígért vagyoni előny tárgyára az aktív vesztegetővel szemben kell elrendelni. Végül hivatkozott arra, hogy nincs helye a Btk. 74. § (1) bekezdésének f.) pontja alapján az ígért vagyoni előny tárgyára vagyonekhozás elrendelésének, ha annak tulajdonosa nem az elkövető, kivéve ha a tulajdonos az elkövetésről előzetesen tudott.

A vagyonekhozás egyetemleges alkalmazásának tilalmáról, illetve a részesekkel szembeni alkalmazásáról szóló *95/2011. Bk. vélemény* a Btk. 74. § (1) bekezdésének a.) pontja szerinti vagyonekhozás egyetemleges alkalmazásának nincs helye; azt a társtettesek mellett a részesekkel - a felbujtóval, a bűnsegéddel - szemben is külön-külön kell alkalmazni arra a vagyona, amelyhez a bűncselekmény elkövetése során vagy összefüggésbe jutottak. Kifejtette, hogy az orgazdával szemben az általa a Btk. 379. §-ba ütköző módon megszerzett, a költségvetési csalásból származó,

vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árura, jövedéki adózás alól elvont termékre, valamint a lopás, sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, rablás, kifosztás, zsarolás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság tárgyát képező vagyona vagyonelkobzást kell elrendelni. Annak a költségvetést károsító, illetve vagyon elleni bűncselekményeknek az elkövetőjével szemben pedig, akitől az orgazda az alap bűncselekmény tárgyát képező vagyont megszerezte az általa az orgazdától szerzett vagyona kell a vagyonelkobzást elrendelni. A költségvetési csalással összefüggésben a Bk. vélemény úgy határozott, hogy az elkövetővel szemben akkor, ha a bűncselekmény a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel függ össze a költségvetési bevétel csökkentésével azonos mértékű vagyonelkobzást kell elrendelni. Ugyanez irányadó akkor, ha az elkövető a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt veszi jogosulatlanul igénybe, azzal azonban, hogy ilyenkor a vagyonelkobzás mértékénél a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény az irányadó. Amennyiben a költségvetési csalás azzal valósul meg, hogy a költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használja fel az elkövető, a vagyonelkobzás mértékénél a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközökre kell figyelemmel lenni. A Bk. vélemény szerint a kétszeres elvonás tilalmára tekintettel, ha a kiesett bevétel megfizetésére, a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszatérítésére az annak kapcsán eljárni jogosult hatóság az elkövetőt vagy a gazdálkodó szervezetet, amelyik azzal gazdagodott már kötelezte, nincs helye vagyonelkobzás alkalmazásának. Amennyiben a kötelezés nem éri el a bíróság által megállapított bevétel kiesés, jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérő felhasználás mértékét, az intézkedést - az egyéb feltételek fennállása esetén - a fennmaradó részre kell alkalmazni. Végül utalt arra is a Bk. vélemény hogy a vagyonelkobzást az elkövetővel szemben, illetve akkor, ha az ilyen vagyonnal nem az elkövető, hanem gazdálkodó szervezet gazdagodott, az utóbbival szemben kell elrendelni.¹⁵

¹⁵Összefoglaló jelentés a vagyonelkobzással kapcsolatos ügyészégi gyakorlat vizsgálatáról (készítette: Dr. Schmidt Péter, az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának vezetője 1-6. oldal.)

A vagyonekobbzás alkalmazásáról, valamint a jogerős ítélet vagyonekobbzásra vonatkozó rendelkezésének felülvizsgálati indítvánnyal támadhatóságáról a Kúria által Bfv.III.1.544/2015/5. számú jelentős döntése azt állapítja meg, hogy a jogerős ítélet vagyonekobbzásra vonatkozó rendelkezése a terhelt és a védő által felülvizsgálati indítvánnyal támadható.

A vagyonekobbzás kötelező alkalmazásának nem akadály, hogy a sértett a büntetőeljáráson kívül, és azt követően is érvényesíthető polgári jogi igényét; akkor sem, ha az erre irányuló szándékát már a büntetőeljárás során is bejelenti. Utólagosan érvényesített polgári jogi igény miatt a jogerős határozat módosítására sem kerülhet sor.

A vagyonekobbzással csak a terhelt - bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett - vagyongyarapodása vonható el. Nem lehet vagyonekobbzás alapja az az összeg, amit a terhelt az őt terhelő jogi kötelezettség ellenére ugyan nem fizetett meg, de vagyona annak folytán nem nőtt, hanem változatlanul maradt. A Kúria itt megállapította, hogy annak a ténynek, miszerint a sértett a büntető eljárás jogerős befejezése után érvényesíti a kárigényét, nincs jelentősége, és utólag nem hat ki a vagyonekobbzás törvényességére. A régi Btk. 77/B. § (5) bekezdés a.) pontja kizárólag a büntetőeljárás keretén belül érvényesített polgári jogi igény kielégítési alapját védi oly módon, hogy a vagyon annak megfelelő részét kiveszi a vagyonekobbzás kötelező alkalmazásának hatálya alól. A 69/2008. Bk vélemény II/2/A és II/2/B pontjai rámutatnak: a vagyonekobbzás alkalmazása még abban az esetben is kötelező, ha a polgári jogi igényt a büntetőeljárásban bejelentették, de azt a bíróság egyéb törvényes útra utasítja, illetve akkor is, ha a sértett igazolja kárigényének polgári peres úton való egyidejű érvényesítését, de annak elbírálására jogerősen még nem került sor. Általános érvénnyel is rögzíthető, hogy utóbb bekövetkezett tény - a már jogerősen befejezett büntetőügyben - további büntetőjogi értékelést sem nyerhet; következésképpen a jogerős ítéletben megállapított jogkövetkezmények sem módosíthatóak utóbb, arra tekintettel (BH.2015.155.)

A vagyonelkobzás célja elsősorban a bűncselekmény elkövetése révén szerzett vagyongyarapodás elvonása. Ebből következik, hogy a bűncselekmény jellegénél fogva sem az elkövetőnél, sem másnál nem következhet be gazdagodás, úgy vagyonelkobzásnak nincs helye.

Az egyik járási ügyészség ügyében irányadó tényállás lényege szerint a terhelt egy borozóban ittas állapotban garázda magatartást tanúsított, ennek során a poharak összetörésével és a bejárati ajtó ablaküvegének betörésével 4.252.- Ft rongálási kárt is okozott. A járásbíróság a garázdaság vétségében első fokon jogerősen elmarasztalt terhelttel szemben 4.252.- Ft összegre vagyonelkobzást rendelt el.

Az a körülmény, hogy az említett ügyben a terhelt által elkövetett cselekmény miatt a sértettnek kára keletkezett, még nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a terhelt a rongálási kár mértékének megfelelő vagyont szerzett. Vagyongyarapodás hiányában a rongálás elkövetőjével szemben vagyonelkobzásnak nincs helye. (BH.2013.11.) Erre figyelemmel a példaként említett ügyben az elsőfokú ítélet tudomásul vétele helyett a vagyonelkobzás tekintetében fellebbezés bejelentése lett volna indokolt. Ebben az esetben a felülbírálat az elbíráláskor hatályos Be. 348. §-nak (3) bekezdése alapján egyebekben is korlátozott terjedelmű, ha ugyanis a fellebbezés kizárólag a vagyonelkobzásra vonatkozik, úgy a másodfokú bíróság az ítéletnek csak ezt a részét bírálja felül. A járási ügyészség a jogorvoslati nyilatkozat írásba foglalásakor észlelte, hogy a vagyonelkobzással kapcsolatos ítéleti rendelkezés törvénysértő, így a Be. 570. § (1) bekezdés a.) pontja szerint különleges eljárás lefolytatására tett indítványt, ennek helyt adva a bíróság a vagyonelkobzást mellőzte.

A fentiekhez hasonlóan a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elkövetőjével szemben a dolog elleni erőszakkal okozott kár összegét a vagyonelkobzás összegének meghatározásakor figyelmen kívül kell hagyni. Ezzel kapcsolatban az ügyészi és a bírói gyakorlat is egységes. Itt jegyezném meg, hogy ebben a fent említett jogesetben a rongálási kár, mely 4.252.- Ft volt, nem a vagyonelkobzás értéke kellett volna hogy legyen, hanem helyesen a sértett részére 4.252.- Ft összeg kártérítést kellett volna

megállapítania a járásbírósnak amennyiben a sértett a büntetőeljárás folyamán úgy nyilatkozik, hogy kéri kárának megtérítését.

A vagyonekbobzás és a kár tényleges megtérülésének vizsgálata során figyelemmel kell lenni arra, hogy amennyiben a büntetőeljárás során a terhelttől a vagyon elleni bűncselekmény során eltulajdonított értéktárgyakat vagy azok egy részét lefoglalták és a sértettnek kiadták, úgy a bűncselekménnyel összefüggésben bekövetkezett gazdagodás a terhelt oldalán megszűnt, illetve annak mértéke csökkent. Hasonló a helyzet akkor, ha az okozott kárt a terhelt az eljárás során egészben vagy részben akár közvetítői eljárás során megtéríti. A vagyonekbobzás rendeltetéséből következik, hogy a terhelttől a sértetthez visszakerült érték, illetve a terhelt által megtérített kár tekintetében vagyonekbobzásnak nincs helye, mivel ezekben az esetekben a bűncselekményt megelőző vagyoni állapot a sértett, valamint az elkövető szempontjából egyaránt visszaállt. (69 Bkv. II. Pontja) a BH 2014.261. számon közzétett eseti döntés szerint nem rendelhető el vagyonekbobzás, ha a sértett kára lefoglalással és kiadással megtérült. Ezen eseti döntés alapját olyan bűncselekmény képezte, ahol tettenérés folytán a terhelttől foglalták le az eltulajdonított gázolajat, majd azt a sértettnek kiadták. A 69.Bk vélemény, valamint a BH.2014.261. számú eseti döntés helyes értelmezése azonban csak az lehet, hogy a sértett kárának megtérülése a vagyonekbobzást akkor zárja ki, ha ez egyúttal az elkövetői oldalon a bűncselekménnyel összefüggésben bekövetkezett vagyongyarapodás megszűnését is eredményezte. Amennyiben a sértettektől eltulajdonított vagyontárgyaknak egy részét foglalják le az elkövetőtől, úgy polgári jogi igény hiányában a többi eltulajdonított idegen dolog tekintetében a pénzösszegben kifejezett vagyonekbobzásnak nincs akadálya. Az elkövetőnél keletkezett vagyongyarapodás elvonása miatti kár megtérülést az ügyészi és bírói gyakorlat sem mindig vette azonban figyelembe a vagyonekbobzás alkalmazásakor.

A vádirati tényállás szerint az I. és II. r. vádlott - a III. és IV. r. vádlottak rábírására - a sértettől erőszak alkalmazásával eltulajdonította annak mobiltelefonját, a benne lévő memóriakártyával, SIM-kártyával és a hozzátartozó head szettel együtt. Az eltulajdonított tárgyak értéke 58.580.- Ft volt. A vádiratban az ügyészség indítványt tett arra, hogy az I. és II. r. vádlottakkal 58.580.- Ft erejéig fele-

fele arányban rendelje el a vagyonekobbzást. Az indítvány megfogalmazásakor azonban figyelmen kívül maradt, hogy - a SIM-kártya kivételével már a nyomozás során lefoglalták és a sértettnek kiadták az eltulajdonított értékeket ezt a körülményt a vádirati tényállás sem tartalmazta.

A 69.Bk vélemény, valamint a BH2014.261. számú eseti döntés helyes értelmezése miszerint nem rendelhető el vagyonekobbzás, ha a sértett kára lefoglalással és kiadással megtérült, csak az lehet, hogy a sértett kárának megtérülése a vagyonekobbzást akkor zárja ki, ha ez egyúttal az elkövetői oldalon a bűncselekménnyel összefüggésben bekövetkezett vagyongyarapodás megszűnését eredményezte.

Egy másik ügyben különleges eljárás keretében indítványozta az ügyészség, hogy a bíróság rendeljen el az elítélttel szemben 70.000.- Ft erejéig vagyonekobbzást. A korábban az alapügyben lopás vétsége miatt indult büntetőeljárás a vádlottal szemben, aki a sértettől 70.000.- Ft értékű mobiltelefonját tulajdonította el. Az eltulajdonítást követően a lopott okostelefont 12.000.- Ft-ért értékesítette. A büntetőeljárás során az ellopott mobiltelefon a nyomozóhatóság lefoglalta, majd kiadta a sértett részére. Az alapügyben eljáró járásbíróság döntésében nem rendelt el vagyonekobbzást. A különleges eljárás keretében indítványozott 70.000.- Ft erejéig elrendelendő vagyonekobbzást az ügyészség azzal indokolta, hogy a vádlottnál 70.000.- Ft összegben vagyongyarapodás lépett fel. Az ügyben eljáró járásbíróság 12.000.- Ft erejéig rendelte el a vagyonekobbzást különleges eljárás keretében, figyelemmel arra, hogy a lefoglalással érintett mobiltelefon a sértett részére kiadták és ez esetben 12.000.- Ft vagyongyarapodás jelentkezett a vádlottnál az által, hogy az ellopott mobiltelefon értékesítette.

Önmagában az a körülmény, hogy a terhelt által eltulajdonított ingó dolgot a terhelttől lefoglalják és a sértettnek kiadják, még nem feltétlenül jelenti a kár teljeskörű megtérülését, így például amennyiben az eltulajdonított gépkocsival az elkövető közlekedési balesetet szenved és így tőle a már jelentős értékcsökkenést szenvedett gépkocsit lefoglalják, nyilvánvalóan nem értékelhető a kár teljes egészében történő megtérüléseként. Jellemzően áruházi lopásoknál fordul elő, hogy a tetten

ért elkövetőtől a biztonsági személyzet visszaveszi az eltulajdonított árucikket a vagyonekobzás alkalmazása így a bűncselekményből eredő vagyongyarapodás megszűnése miatt nem lehetséges, ám a kár mégsem térült meg.

A vizsgálattal érintett egyik ügyben az I. és III. r. vádlottak lopási céllal bementek egy áruházba, ahol három rúd szalmáit tettek az I. r. vádlott kosarába. Az I. r. vádlott az áruvédelmi eszközzel ellátott csomagolást leszakította, majd a szalámikat a nadrágjába rakta. A pénztárnál a biztonsági őr észlelte a cselekményt majd az I. r. vádlott ijedtében a mosdóba rohant, ahol a szemetesbe dobta az élelmiszert. A lopással okozott 7.197.- Ft kár nem térült meg, mivel a szalámi eladhatatlanná vált. A vádirat az I. és III. r. vádlott esetében - személyenként - a három rúd szalámi értéke felének megfelelő összegben azaz 3.599.- Ft erejéig tett vagyonekobzásra indítványt, a bíróság ennek megfelelően rendelkezett jogerős ítéletében.

A vagyonekobzási cselekmény tekintetében elsősorban azért törvénysértő, mert az irányadó tényállás szerint az I. r. terhelt még az áruház területén felhagyott az eltulajdonított élelmiszer birtokával, nála lopásból eredő vagyontöbblet megszűnt, míg a III. r. vádlottnál értelemszerűen eleve nem is keletkezett semmiféle gazdagodás. Az a körülmény tehát, hogy a bűncselekmény elkövetésén tetten ért elkövetőtől az eltulajdonított értéktárgyat lefoglalják és azt a sértettnek kiadják, de az egyéb ok miatt mégsem tekintethető a kár megtérülésének, vagyonekobzás alkalmazását nem, polgári jogi igény kártérítésként történő megítélését azonban megalapozhatja.

Amennyiben polgári jogi igény bejelentésére azért nem kerül sor, mert a cselekménnyel okozott kár harmadik személytől történő lefoglalás útján megtérült, önmagában nem jelenti azt, hogy az elkövetőnek a bűncselekményt megelőző vagyoni állapota helyreállt volna, az oldalán bekövetkezett gazdagodás megszűnt volna, így ez nem feltétlenül zárja ki a vagyonekobzás alkalmazását. Az egyik vizsgált ügyben a vádlott 2013. márciusában egy 70.000.- Ft értékű aggregátort kapott kölcsön a sértettől, majd mivel pénzre volt szüksége azt a sértett tudta és engedélye nélkül 2013 szeptemberében 20.000.- Ft-ért eladta egy harmadik személynek, akinek valótlannul azt állította a

vádlott, hogy az aggregátor az ő tulajdona. Utóbb a nyomozóhatóság az aggregátort a harmadik személytől lefoglalta és a sértettnek kiadta. A járási ügyészség helyesen tett indítványt a vádiratában a vádlott által a bűncselekménnyel összefüggésben megszerzett 20.000.- Ft tekintetében a vagyonekobjzásra. Hasonló a helyzet akkor, amikor a sértett kárát a biztosító megtérítette, a vagyonekobjzás ilyenkor sem mellőzhető. A biztosító társaság - a vagyonekobjzás alkalmazását kizáró - polgári jogi igény előterjesztésére egyebekben sem jogosult, hiszen polgári jogi igényt az ügyész mellett - kizárólag a magánfélként fellépő sértett terjeszthet elő. A biztosító társaság ugyanakkor nem sértettje a bűncselekménynek, kára nem közvetlenül a bűncselekményből következik, hanem a sértettel kötött polgári jogi szerződésből eredő megtérítési kötelezettségből.

2. *A vagyonekobjzás és a polgári jogi igény viszonya*

Több ügyben a 69.Bk vélemény II/1. Pontja alapján a polgári jogi igény bejelentésére tekintettel nem került sor vagyonekobjzás indítványozására és alkalmazására. A polgári jogi igény visszavonása esetén a vagyonekobjzásról kötelező jelleggel rendelkezni kell. Több ügyben tapasztalható volt, hogy a nyomozás során a sértett polgári jogi igényt terjesztett elő, így a vádban nem indítványozta az ügyész a vagyonekobjzás elrendelését, a tárgyaláson ugyanakkor a kártérítési igényét a sértett visszavonta. Ezekben az esetekben több ügyben is helytállóan tett indítványt az ügyész a vádbeszédben a vagyonekobjzás alkalmazására.

Előfordult ugyanakkor olyan eset is, amikor a terheltnek a bűncselekménnyel összefüggő vagyongyarapodását egyrészt a polgári jogi igény megtérítésével, másrészt a vagyonekobjzással is elvonták.

Az egyik járási ügyészség ügyében a vádlott ellen lopás vétsége és felfegyverkezve elkövetett rablás büntette miatt folyt büntetőeljárás. A lopási cselekmény lényege szerint a vádlott a sértett által használt helyiségbe belopózva eltulajdonította annak 45.990.- Ft értékű mobiltelefonját és azt ismeretlen személynek 13.000.- Ft-ért értékesítette. Az okozott kár nem térült meg, a sértett polgári

jogi igényt terjesztett elő. A rablás során a vádlott az üzletből 101.766.- Ft készpénzt és az eladó 4.000.- Ft értékű mobiltelefonját tulajdonította el, ezek közül az eladó telefonja és a 6.785.- Ft készpénz lefoglalással megtérült. A rablási cselekmény sértettje a meg nem térült kár tekintetében polgári jogi igényt terjesztett elő. Az ügyész - helyesen - csupán a rablással összefüggésben szerzett, és meg nem térült kárának megfelelő összeg vagyonek Kobzására tett indítványt, tekintettel arra, hogy a lopás sértettje által előterjesztett polgári jogi igény érdemi elbírálását indítványozta. A bíróság jogerős ítéletében ugyanakkor nemcsak a rablás során a vádlott vagyonában bekövetkezett 94.981.- Ft (az eltulajdonított készpénz és telefon értéke csökkentve a megtérült kár összegével) gazdagodás tekintetében alkalmazott vagyonek Kobzást, hanem a lopási cselekmény sértettjétől eltulajdonított telefon értékesítéséből eredő 13.000.- Ft-ra is úgy, hogy a lopás sértettje által előterjesztett - az értékesítésből eredő bevételt lényegesen meghaladó - polgári jogi igénynek helyt adott. Ebben az esetben tehát a vagyonek Kobzás összecszerúsége nem törvényes, a lopásból származó telefon orgazdának nem minősülő személy részére történő értékesítéséből eredő pénzüsszeget figyelmen kívül kellett volna hagyni. A jogalkalmazói gyakorlat a 69. számú. Bk vélemény. II/2. pontja ellenére nem volt következetes a vagyonek Kobzás elrendelése terén akkor, amikor polgári jogi igény érvényesítésének egyéb törvényes útra utasításának volt helye. Az egyik ügyben a terhelt egy idősök otthonában dolgozott ápoló-gondozó munkakörben. A vádlott néhány esetben átvette az idős lakók részére az otthonba kézbesített rendszeres havi nyugdíjat, amelyből a havi intézményi térítési díjakat levonta ugyan, azokat azonban az otthont működtető kft. felé nem továbbította, azt eltulajdonította. Az ügyész a vádiratban és a vádbeszédben is a bejelentett polgári jogi igény miatt nem tett indítványt a vagyonek Kobzásra. A bíróság az első fokon jogerőre emelkedett ítéletében minden lakó esetében megállapította a terhelt által elsikkasztott, és az eljárás során meg nem térült összeget, ugyanakkor a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasította, úgy, hogy a vagyonek Kobzásról sem rendelkezett. A 69.számú Bk. vélemény idézett pontja alapján az ügyben a vagyonek Kobzásról különleges eljárásban volt szükséges rendelkezni. Tisztázandó, hogy a magánfél a polgári jogi igény egyéb törvényes útra utasítása esetén sincs elzárva követelése érvényesítésétől, és behajtásától akkor sem, ha azzal egyidejűleg a bíróság az elkövetővel szemben vagyonek Kobzást alkalmaz és a

vagyonekobzás végrehajtása után az elkövetőnek már nincs akkora vagyona, amiből a magánfél a külön polgári peres eljárás során kielégítést nyerhetne.

A Ptk. 5: 42. § szerint ugyanis, ha az állam jogszabály erejénél fogva, valamint bírósági vagy más hatósági határozattal kártalanítás nélkül szerez tulajdonjogot a dolog értékének erejéig felel a volt tulajdonosnak, a tulajdonszerzésekör - jogszabály bírósági és más hatósági határozat vagy visszterhes szerződés alapján - jóhiszemű személlyel szemben fennálló kötelezettségéért. Az állam felelőssége akkor áll fenn, ha a jogosult a volt tulajdonos vagyona végrehajtást vezetett, és a végrehajtás során a követelés nem nyert kielégítést.¹⁶

3. *Vagyonekobzás több elkövető esetében*

A vagyonekobzás egyetemleges alkalmazásának nincs helye. (69. BKv. III. pontja)

Amennyiben a bűncselekmény elkövetése révén több terhelt is gazdagodott, úgy mindegyiküknél külön-külön kell vizsgálni, hogy személyenként mekkora a vagyongyarapodás mértéke. Ennek megfelelően a vádiratban és a végindítványban vádlottanként kell megjelölni a vagyonekobzás alá eső összeget.

Az egyik járási ügyészség lopás vétségével vádolt két terheltet, akik egy áruházban egy 4. 840 Ft értékű férfi borotvát tulajdonítottak el, úgy hogy azt egy próbafülkébe vitték, annak csomagolását megbontották, az elszakított lágy etikettet a ruhaosztályon egy farmernadrág zsebébe tették, majd az eltulajdonított borotvát a ruházatukba rejtve távoztak az áruházból.

Másnap a két vádlott ugyanebben az áruházban hasonló módon tulajdonított el két darab férfi borotvát, valamint különböző élelmiszereket, ekkor azonban tetten érték őket.

¹⁶ Összefoglaló jelentés a vagyonekobzással kapcsolatos ügyészségi gyakorlat vizsgálatáról (készítette: Dr. Schmidt Péter, az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának vezetője 6-14. oldal.)

A két vádlott által a két napon eltulajdonított tárgyak együttes értéke 21. 824 Ft, amiből az utolsó alkalommal történt tetten érés folytán 16.984 Ft lefoglalással megtérült. A járási ügyészség a vádiratban arra tett indítványt, hogy a bíróság a vádlottakkal szemben 4.840 Ft erejéig vagyonelkobzást rendeljen el. Ebben az esetben az elsőfokon eljáró járásbíróság úgy jár el helyesen, ha az indítványozott vagyonelkobzás vádlottanként bontva rendeli el.

Amennyiben az elkövetők egyike büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok, vagy a Btk. 30.§-ában írt egyéb akadály miatt nem vonható felelősségre, úgy az e személynél bekövetkezett gazdagodás a többi elkövetőtől nem vonható el, az rájuk nem hárítható át a vagyonelkobzás keretében. Meg kell jegyezni azt is, hogy a Btk. 74.§-ának (2) bekezdése és a 75.§ (2) bekezdése egyes büntethetőséget kizáró és megszüntető okok esetében is lehetővé teszi a vagyonelkobzás alkalmazását az elkövetővel szemben.

A járási ügyészség két terhelt ellen emelt vádat társtettesként elkövetett lopási cselekmények miatt, a vádemelést követően azonban az I.r. vádlott elhunyt, vele szemben a büntetőeljárást megszüntette a bíróság. A tényállás szerint a két terhelt két sértett pincéjéből tulajdonított el vasból, valamint fából készült ingókat. A vastárgyakat a nyomozás során lefoglalták és a sértettnek kiadták.

A terhelteknek a nyomozás során tett gyanúsítottai vallomásából megállapítható volt, hogy a fából készült tárgyakat tűzifaként eltűzelték az akkor általuk közösen lakott ingatlanban. Az irányadó tényállás szerint egyértelmű következtetés vonható le arra, hogy a két vádlottnak a bűncselekményből eredő haszonból való részesedése azonos mértékű, így a II.r. vádlottal szemben a meg nem térült kár felének megfelelő összegre elrendelt vagyonelkobzásnak van helye.

A 69. számú Bk.vélemény III. pontja szerint minden elkövetőnél külön-külön kell vizsgálni, hogy a vagyonelkobzás elrendelésének feltételei fennállnak-e és milyen mértékben. Ahol megállapítható, hogy a bűncselekmény elkövetésében részt vevő terheltek személyenként milyen összegben

gazdagodtak, úgy a vagyonelkobzást is csak a náluk ténylegesen bekövetkezett gazdagodásra lehet elrendelni.

Egy másik ügyben, a hivatali befolyással üzérkedés büntette miatt elmarasztalt két terhelt korrupciós cselekmény során 450.000 Ft -ot oly módon osztotta meg, hogy abból 300.000 Ft az I.r., 150.000 Ft a II.r. terhelthez került, így a vagyonelkobzás összege is ennek megfelelően alakult.

Amennyiben a bűncselekmény elkövetéséből eredő gazdagodás természeténél fogva oszthatatlan (így különösen a Btk. 383.§-ának a) pontja szerinti villamos- vagy gazdaságilag hasznosítható más energia esetében), és azt a vádlottak együttesen, közösen élik fel, úgy helytálló az arra vont következtetés, hogy a gazdagodásból egyenlő arányban részesültek, ennek megfelelően a vagyonelkobzás is terheltenként egyenlő mértékű.

Az egyik ügyben az 5 vádlottat azért marasztalta el a bíróság, mert ugyanabban az ingatlanban egy időben, egymás tevékenységéről tudva vételezték jogosulatlanul a méretlen elektromos áramot. A bíróság ezért az egy terhelthez eső vagyonelkobzás mértékét az együtt lakó terheltek számával elosztotta.

Helytálló a vagyonelkobzás alkalmazása szempontjából a bűncselekményből eredő gazdagodásának az elkövetők száma szerinti elosztása akkor is, ha nyilvánvaló, hogy a vádlottak (pl. hozzátartozói viszonyukra, együttélésükre figyelemmel) a bűncselekmény elkövetéséből származó hasznot közösen megélhetésükre fordítják, azt együtt élik fel.

Kitartottság miatt elmarasztalt I. és II. r. terheltek házastársak voltak. A vádlottaknak a 18. életévét be nem töltött személy üzletszerű kéjelgésből származó jövedelméből 600.000 Ft-ot adott át, amelyet a vádlottak saját céljaikra és megélhetésükre fordítottak. A bíróság a jogerős ítéletben mindkét vádlottal szemben személyenként 300.000- 300.000 Ft vagyonelkobzást rendelt el.

Több ügyben tapasztalható volt az az ügyészi és bírói álláspont, hogy amennyiben a bűncselekmény elkövetésében többen vettek részt, de megállapítani nem lehetett, hogy ki mekkora mértékben részesedett a bűncselekményből eredő haszonból (pl. az eltulajdonított készpénzt vagy egyéb tárgyakat a vagyoni elleni bűncselekmény társtettesei hogyan osztották meg egymás között), akkor azt vélelmezték, hogy mindenki egyenlő mértékben gazdagodott. Ezekben az esetekben minden terheltnél azonos mértékű pénzösszegben kifejezett vagyonekhozásra került sor.

A jogerős ítéleti tényállás 1. pontja szerint az I., II., III., és IV. r. vádlottak az energiaszolgáltató kft. aknájából 2011. december 3. napjáról 4. napjára virradóan összesen 1.079.000 Ft értékű telefonkábelvágást végeztek le és tulajdonítottak el. Az elsőfokú bíróság a kár összegét négyfelé osztva a vagyonekhozás összegét mind a négy vádlott esetében személyenként 269.750,- Ft-ban állapította meg. A másodfokú bíróság a vagyonekhozással kapcsolatos rendelkezéseket mellőzte, egyúttal azonban a sértett által előterjesztett polgári jogi igényt - melyről az elsőfokú bíróság elmulasztott rendelkezni - egyéb törvényes útra utasította. A másodfokú bíróság részben azzal indokolta, hogy nem volt megállapítható, hogy az egyes vádlottak vagyona a bűncselekmény folytán konkrétan milyen összeggel gyarapodott.

A 95. számú Bk vélemény. I. pontjával összefüggésben kifejtettek szerint a vagyonekhozás csak a ténylegesen bekövetkezett vagyongyarapodás kapcsán alkalmazható. Miután ez az elkövetőknél - így a részeseknél is - külön-külön következett be, a vagyonekhozás is csak külön-külön alkalmazandó velük szemben. Ha tehát a részes nem tett szert vagyoni javára, vele szemben nincs helye vagyonekhozásnak. Ha pedig a felbujtó vagy a bűnsegéd részesedett a tettes által megszerzett vagyoni javból a vagyonekhozást részesedésük mértékéig velük szemben kell elrendelni, ilyenkor az intézkedés a kétszeres elvonás tilalmára tekintettel a tettesekkel szemben csak az általuk megszerzett vagyoni javon ezt meghaladó részére alkalmazandó.

4. *A vagyonekobzás bűnkapcsolatok esetén*

A tényállás lényege szerint mindhárom vádlott a húsfeldolgozással foglalkozó kft. sértetténél dolgozott. 2014. év végén a III. r. vádlott hét darab pácolt, félkész állapotban lévő császárszalonnát tulajdonított el az üzletből, amelyből négy darabot a II. r. vádlottnak értékesített 7.000.- Ft-ért. 2015. február 10. és 11. napján a III. r. vádlott újabb hat darab császárszalonnát tulajdonított el a sértettől, majd azokat a II. r. vádlottnak adta át azzal, hogy azokért 12.000.- Ft-ot kér. Mivel a II. r. vádlott az átvételkor nem tudott fizetni a III. r. vádlottnak, ezért a hat tábla szalonnát az I. r. vádlottnak adta át azzal, hogy ő értékesítse azokat. Az I. és II. r. vádlottaknak tudomása volt arról, hogy az általuk értékesítésre átvett császárszalonna bűncselekmény elkövetéséből származik. 2015. február 11. napján közúti ellenőrzés során az I. r. vádlott által vezetett gépkocsiból lefoglalták az I. r. vádlott által röviddel ezt megelőzően a II. r. vádlottól értékesítésre átvett hat darab szalonnát, melyet a sértettnek kiadtak. A III. r. vádlott által eltulajdonított húsárak értéke 154.550,- Ft, az értékesítésre átvett szalonnák értéke az I. r. terhelt esetében 81.295.- Ft, a II. r. terhelt esetében 123.155,- Ft volt. A bíróság II. r. terhelttel szemben 41.860.- Ft, míg III. r. terhelttel szemben 73.255.- Ft összegre rendelt el vagyonekobzást. Helyesen járt el a bíróság, amikor az I. r. terhelttel szemben vagyonekobzást nem rendelt el. Az I. r. terhelttől ugyanis valamennyi általa átvett és a lopásból származó idegen dolgot lefoglalták és a sértettnek kiadták, így a vagyonekobzásnak nem volt helye.

5. *A vagyonekobzás egyes eseteivel kapcsolatban felmerült problémák*

A bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon esetében:

A járási ügyészség két vádlott ellen emelt vádat vagyon elleni bűncselekmények miatt. A vádirat szerint az I. r. vádlott 7 esetben követett el lopási cselekményeket (egy esetben a II. r. vádlottal közösen), a nyomozati iratok szerint három sértett nem jelentett be polgári jogi igényt, közülük két esetben a lopással okozott kár lefoglalással és a sértettek részére történt kiadással csak részben térült meg, míg a harmadik sértett esetén a lopási kár még részben sem térült meg. A vádirat nem utalt a

sértettek által bejelentett polgári jogi igényre, amely a vagyonek kobzás összegének meghatározása szempontjából releváns lett volna. Azon sértettek esetében, akik polgári jogi igényt nem terjesztettek elő, a meg nem térült kárnak megfelelő összeg tekintetében vagyonek kobzásra lett volna indokolt indítványt tenni, ez azonban a vádiratban elmaradt, erre a vádbeszédben tett indítványt az ügyész, melynek a bíróság helyt adott. A megyei főügyészség ügyében a vádlott hat sértettet tévesztett meg jogtalan haszonszerzés végett, egy esetben a cselekmény kísérleti szakban rekedt, a többi öt sértett azonban 136.706.- Ft és 31.524.000 Ft közötti összeget bocsátott a vádlott rendelkezésére, amit az nem fizetett vissza. Az ügyben két sértett jelentett be a nyomozás során polgári jogi igényt, de arra nem utalt a vádirat, azt a bíróság sem bírálta el, egyebekben pedig a befejezett csalási cselekmények esetében a vagyonek kobzás alkalmazására sem került sor. Emiatt az ügyben a terhelttől a bűncselekménnyel összefüggésben bekövetkezett gazdagodás elvonása az elkövetéskor hatályos eljárásjogi szabályok alapján különleges eljárásban volt indokolt.

A bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon helyébe lépett vagyon:

Az ítéleti tényállás szerint a terhelt - más bűncselekmények mellett - 2012. augusztus 05-én a sértett lakóházának udvarára bemászott, és a pince mellé letámasztott 35.000.- Ft értékű kerékpárt eltulajdonította, melyet 2.000.- Ft-ért értékesített ismeretlen személynek. A kár nem térült meg, az iratok szerint a sértett polgári jogi igényt nem terjesztett elő. A járásbíróság 2.000.- Ft-ra rendelt el vagyonek kobzást. A vagyonek kobzást megalapozó általános törvényi előfeltételek megvalósulásakor a vagyonek kobzás alkalmazása kötelező, és annak nem akadály, hogy a bűncselekmény elkövetésével vagyon-növekmény már nincs meg teljes egészében, mert azt az elkövető felélte. A vagyonek kobzás e törvényhely szerinti alkalmazásának kötelezettsége, attól függetlenül fennáll, hogy az elkövetőnek egyáltalán van-e valamilyen vagyona (BH 2009.133.) A vagyonek kobzás szempontjából irreleváns, hogy az elkövető a bűncselekményből eredő vagyonnal hogyan gazdálkodott, közömbös, hogy ezt nyereséggel vagy veszteséggel hasznosította. Ahhoz hogy a vagyonek kobzás összegét meg lehessen állapítani, meg kell határozni a bűncselekményből eredő vagyon értékét. Ha az eltulajdonított tárgyak

értéke csak egy alsó és felső határ közé tehető, úgy csak annak a minimum határnak megfelelő összegű vagyonekobbzás indokolt, amelynek az értékét az eltulajdonított idegen dolog kétséget kizáróan meghaladta.

A bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatott vagy arra szánt vagyon:

Az 1/2008. számú Büntető Jogegységi Határozatban kifejtettek szerint a kábítószer értékesítéséhez elengedhetetlenül szükséges annak megszerzése, a megszerzéssel összefüggő kiadás, nem más, mint a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges feltétel biztosítására szolgáltatott vagyon, így arra mindenképp vagyonekobbzást kell elrendelni. Az egyik ügyben a IV. r. vádlott más kábítószer fogyasztók részére több alkalommal vásárolt marihuanát az I. r. vádlottól. Az utolsó alkalommal rendőri intézkedésre került sor, ekkor az I. r. vádlott a kábítószer már nem tudta átadni a IV. r. vádlottnak. A IV. r. vádlottól ekkor 132.000.-Ft-ot foglaltak le, ebből az összegből kívánta megvásárolni a kábítószer a IV. r. vádlott. Az ügyészség a vádiratban ezen pénzüsszegnek az 1978. évi IV. tv. 77. § (1) bekezdésének a.) pontja alapján történő elkobbzását indítványozta, a járásbíróóság ennek megfelelően rendelkezett. A vagyonekobbzás alá eső dolgot a rendeltetése különbözteti meg az elkobbzás alá eső dologtól. A vagyonekobbzással a jogalkotó részben azt kívánta elérni, hogy senki se gazdagodhasson bűncselekmény elkövetése útján, részben pedig a bűncselekmény elkövetésének anyagi bázisát kívánta elvonni. A fenti ügyben így a kábítószernek a rendőri fellépés miatt megíúsul megvásárlására szánt pénzüsszegre vagyonekobbzás elrendelésének lett volna helye.

Az adott vagy ígért vagyoni előny tárgya:

A vádlott egy ismeretlen férfival megállapodott abban, hogy ellenérték fejében segítséget nyújt harmadik országbeli állampolgárok Ausztriába történő illegális szállításához. A megállapodásuk szerint a migránsoknak az osztrák-magyar államhatáron történő sikeres átszállítása esetén a vádlott 60.000.- Ft-ban részesült volna. Az ügyészség az embercsempészéssel vádolt terheltnek ígért, de ténylegesen

meg nem kapott 60.000.- Ft tekintetében vagyonekobbzásra tett indítványt. A járásbíróság mint az ígért vagyoni előny tárgyát, 60.000.- Ft összegű vagyonekobbzást rendelt el.

VII. A polgári jogi igény

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) a polgári jogi igény érvényesítésével kapcsolatban a korábbi Be. szabályaihoz képest más szabályozást ad, eltérő képet mutat. Újdonságként jelenik meg a polgári jogi igény fogalma. A Be.56.§ (1) bekezdése úgy határozza meg, hogy a büntetőeljárásban polgári jogi igényként az a kártérítésre, vagy dolog kiadására vagy pénz fizetésére irányuló követelés érvényesíthető, amely a vád tárgyává tett cselekmény közvetlen következtében keletkezett.

A polgári jogi igény bejelentésének időbeli korlátozását is szabályozza a Be. 355 (1) bekezdése szerint úgy, hogy a sértett a polgári jogi igény érvényesítésének szándékát a vádemelés előtt is bejelentheti. Ha az ügyészség vádat emel, a sértett e bejelentését a vádirattal egyidejűleg továbbítja a bíróságnak.

A Be. 556.§ (1) bekezdése meghatározza, hogy a sértett az elsőfokú bíróságnál legkésőbb azon eljárási cselekményen terjesztheti elő polgári jogi igényét, amelyen e törvény rendelkezései szerint először jelen lehetett. A határidő elmulasztása esetén igazolásnak nincs helye.

A polgári jogi igény kötelező tartalmi elemeit is meghatározza a Be. 556.§ (2) bekezdése, így a polgári jogi igénynek tartalmaznia kell azon terhelt megjelölését, akivel szemben a sértett a polgári jogi igényt érvényesít. A bíróság ítéleti rendelkezésére irányuló határozott kérelmet, különösen a követelés összegét vagy mennyiségét. A polgári jogi igénnyel érvényesíteni kívánt jogot. Az érvényesíteni kívánt jogot és a kérelmet megalapozó tényeket és a polgári jogi igény érdemi elbírálása esetére a teljesítés helyét és módját.

A polgári jogi igény egyéb törvényes útra utasítása vonatkozásában az esetek taxatív meghatározását adja a Be. 560.§ (1) bekezdés.

Az új Be. szabályozási modellje igazodik a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) megváltozott megoldásaihoz, az igény érvényesítése során a büntetőeljárás eltérő jellegét figyelembe véve igyekszik meghatározni azokat a kereteket, amelyek a polgári jogi igény érvényesítését ténylegesen egy polgári kereset elbírálásához teszik hasonlóvá. Az új Be. a polgári jogi igény érvényesítésével kapcsolatban emiatt több helyen is megváltoztatja a korábbi szabályozást.

A polgári jogi igény elbírálására, akárcsak a kereseti kérelem benyújtására kizárólag bíróság előtt kerülhet sor. A polgári jogi igény elbírálása során az eljáró bíróval szemben a polgári perrendtartásban meghatározott kizárási ok is érvényesíthető. A polgári perre vonatkozó szabályok szerint érvényesítheti a magánfél a perkölttségét.

A pertárgyérték számítására, a keresethalmazatra és a keresetváltozásra vonatkozó szabályokat a polgári jogi igény érvényesítése és elbírálása során is figyelembe kell venni.

A polgári jogi igény jogcíme minden esetben csak a Ptk 6:519.§-án alapuló szerződésen kívüli károkozás lehet. A megjelölt jogcím alapján érvényesített kereset irányulhat kártérítésre, illetve dolog kiadására vagy pénz fizetésére. Ezeket a kereseti kérelmeket vagylagosan is érvényesítheti a sértett, ez esetben a Pp. keresethalmazatra vonatkozó rendelkezéseinek a szabályait is alkalmazni kell. A Be. értelmében a polgári jogi igényre a Pp. kereseti kérelem fajtáira vonatkozó rendelkezéseit is alkalmazni kell, ezek a szabályok azonban a Be. módosított szövegében foglalt jogcímek tekintetében igazából relevanciával nem bírnak, mivel a magánfél által kártérítésre irányuló követelés szükségszerűen lejárt, mert a kár bekövetkeztekor nyomban esedékes; tartásdíj, járadék és más időszakos szolgáltatás iránti kereseti kérelem nem terjeszthető elő; lakás, más helyiség vagy egyéb ingatlan kiürítése iránti kérelem esetén arra figyelemmel, hogy a terhelt, vagy az ő általa elkövetett bűncselekmény alapján más személy birtoklása jogellenes; valamint arra figyelemmel, hogy jog vagy jogviszony fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítása iránti, illetőleg felek jogállapotának vagy jogviszonyának megváltoztatása iránti kereseti kérelem nem terjeszthető elő.

Sem a vagylagos kereseti kérelem, sem a keresethalmazat nem jelenti a kereseti kérelem megváltoztatását, ebben az esetben az eltérő kérelmek a polgári jogi igény benyújtásától kezdve érvényesek, azok a kérelem megváltoztatásától független körülmények bekövetkezése esetén változnak meg.

A Be. 52.§ (2) bekezdése alapján a vagylagos igényérvényesítési jogosultságra a Pp. keresethalmazatra vonatkozó rendelkezései (Pp. 173.§) alkalmazandók. A Pp. 173.§ (2) bekezdése szerinti ugyanazon jogviszonyból eredő, vagylagos viszonyban álló több kereset terjeszhető elő, amely a gyakorlatban az jelentheti, hogy a magánfél a terhelttől a bűncselekmény következtében birtokába került dolog kiadását, - amennyiben ezen dolog már nincs meg - , annak értékének megfizetését, vagy az okozott kár megtérítését kéri.

A sértett halála vagy megszűnése esetén a magánfél jogutódjának fellépésére a Pp-nek a felek személyében történő változásra vonatkozó rendelkezései alkalmazását írja elő a Be., mely jelenleg a Pp. 47-53.§-ai közötti részében található. Figyelemmel kell lenni arra, hogy a Be. alapvetően csak a magánfél személyében enged jogutódlást, az erre vonatkozó szabályokat saját maga határozza meg, kizárja az öröklés vagy szervezeti jellegű jogutódláson kívüli egyéb jellegű, így különösen engedményezés vagy követelésvásárlás folytán létrejövő jogutódlás miatti fellépést, emellett az alperesi pozícióban lévő terhelt személyében történő változást is csak akkor engedi meg, ha a követelés új kötelezettje ugyanabban az eljárásban szereplő más terhelt.

A büntetőeljárás eltérő jellege miatt kizárt a felperes jogutódlásának perbevonása (Pp. 47.§ (2) bekezdés), ha a jogutód önként nem lép a magánfél helyébe, az adhéziós eljárás önmagában megszakad. Ugyancsak nincs lehetőség az alperesi pozícióban lévő terhelt személyében jogutódlásra arra figyelemmel, hogy a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség bűncselekménnyel okozott kár esetén személyhez kötött kötelezettség, a terhelt örököse nem kerül a kárkötelelm tekintetében jogutód pozícióba.

A perbelépést a bíróságnak engedélyeznie kell, emellett a jogutódlás engedélyezése esetén a jogelőd elbocsátásáig végzett perbeli cselekmények és az addig meghozott bírói határozatok a jogutóddal szemben is hatályosak a Pp. 48.§ (4) bekezdés és (5) bekezdés alapján.

A felek személyében történő változások közül kizárt a pertárgyigénylésre vonatkozó rendelkezések alkalmazása. A téves perlés körébe tartozó esetet a Be. olyan módon szabályozza, hogy a magánfél részére lehetővé teszi az eredetileg megjelölt terhelt helyett az ügyben szereplő más terhelt megjelölését a kötelezetti pozícióban.

A Be. 555.§ (2) bekezdés d) pontja alapján kell megítélni azt az esetet amikor a magánfél a további alperes perbevonására vonatkozó szabályt (Pp.53.§) alapján további az ügyben szereplő terheltet is megjelölhet.

A perbeli jogutódlásra vonatkozó rendelkezések nem azonosak a felek személyében bekövetkezett változással. A perbeli jogutódlás a Pp. 47.§-a szerinti rendelkezésekből eredő fogalma alapján azt jelenti, hogy akár az alperes, akár a felperes személyében változás következhet be. A perbeli jogutódlás nem azonos a további alperes perbevonásával, ezért a hivatkozott Be. rendelkezést oly módon lehet csak értelmezni, hogy a magánfél csak a polgári jogi igény kötelezettjeként eredetileg megjelölt helyett egy másik, a büntetőeljárársban terheltként szereplő személyt jelölhet meg kötelezettként.

A polgári jogi igény érvényesítése során a jogalkotó az új büntetőeljárársi törvényben nagyobb felelősséget vár el a magánféltől, többek között feltételekhez és határidőhöz köti a keresetváltoztatást.

A kötelezően alkalmazandó értelmező rendelkezések (Pp.7.§) közül a keresetváltoztatás fogalma bírna jelentőséggel, de ez arra figyelemmel, hogy a Be. ezt külön szabályozza, igazából csak a Be-ben írt tartalommal alkalmazható.

A polgári jogi igény megváltoztatásának továbbra is csak az elsőfokú ügydöntő határozat meghozataláig van helye és csakis akkor, ha a megváltoztatott polgári jogi igény ugyanabból a jogviszonyból ered.

Ezen kettős feltétel mellett a polgári jogi igény megváltoztatásának alapja a tényállítás megváltoztatása, az érvényesíteni kívánt jog, illetőleg ítéleti rendelkezésre irányuló kérelem megváltoztatása.

A tényállítás megváltoztatására akkor kerülhet sor, ha a magánfél a korábbihoz képest olyan eltérő, vagy további tényre hivatkozik, amely önhibáján kívüli okból az előkészítő ülést követően jutott a tudomására, vagy következett be, illetőleg ha erről ugyan tudott, azonban a tényre történő hivatkozás indokoltsága önhibáján kívül utóbb vált számára felismerhetővé. Például a terheltnek a tárgyaláson előterjesztett védekezése megcáfolására szolgál.

Az érvényesíteni kívánt jogra, illetve az ítéleti rendelkezésre irányuló kérelem megváltoztatására akkor kerülhet sor, hogy ha a megváltozott tényállás esetén felhozott eltérő vagy további tény az érvényesíteni kívánt joggal, illetve kérelemmel közvetlen okozati összefüggésben van, és ez a tény az érvényesíteni kívánt jog, illetőleg az ítéleti rendelkezésre irányuló kérelem megváltoztatását indokolja.

A polgári jogi igény megváltoztatását okozhatja a vád módosítása vagy a vádtól eltérő minősítés lehetőségének megállapítása feltéve, hogy azzal okozati összefüggésben áll. A vádmódosítás vagy a vádtól eltérő minősítés lehetőségének megállapítása ugyanis önmagában olyan tényváltozást jelenthet, amely mind a tényállítás megváltoztatását, mind a tényállítás megváltoztatásával

összefüggően az érvényesíteni kívánt jog, illetve ítéleti rendelkezésre irányadó kérelem megváltoztatását indokolhatja.

A polgári jogi igény megváltoztatására vonatkozó feltételek fennállása esetén is alkalmazni kell a Pp-nek az érdemi tárgyalási szakban történő keresetváltoztatásra vonatkozó rendelkezéseit. (Pp.217.§)

A keresetváltoztatást írásban a változtatásra okot adó tényről való tudomásszerzéstől számított 15 napon belül lehet előterjeszteni, ez a határidő jogvesztő. Az írásbeli előterjesztésnek megfelelően az, hogyha a tárgyaláson jelenlévő magánfél azt szóban adja elő és az a jegyzőkönyvben rögzítésre kerül.

A keresetváltoztatás iránti kérelemnek vannak tartalmi feltételei, amelynek meg kell felelni:

- a magánfélnek a Pp. 217.§ (2) bekezdése alapján a Pp.559.§ (1) bekezdésében megjelölt feltételek fennállását igazolni kell;
- meg kell jelölni azt, hogy a polgári jogi igény megváltoztatásának mely feltétel alapján, milyen ténybeli alapon van helye;
- a változás alapjául szolgáló tényeket;
- az esetlegesen megváltoztatott érvényesíteni kívánt jogot, illetve az ítéleti rendelkezésre irányuló kérelmet és igazolni kell azt, hogy ezek a megváltozott ténnyel közvetlen okozati összefüggésben állnak;
- az esetlegesen megváltoztatott érvényesíteni kívánt jogot illetve az ítéleti rendelkezésre irányuló kérelmet és igazolni kell azt, hogy ezek a megváltozott ténnyel közvetlen okozati összefüggésben állnak;
- a megváltoztatásra okot adó tényről történő tudomásszerzés időpontját és módját, valamint azokat a bizonyítékokat, amelyek ezeket és az önhiba hiányát valószínűvé teszik.

A polgári jogi igény megváltoztatása nem automatikus, a Pp. 219.§ (1) bekezdése alapján a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a polgári jogi igény megváltoztatásának feltételei fennállnak-e, a változtatást engedélyezni kell, amennyiben a bíróság azt nem engedélyezi, a változtatás iránti kérelmet el kell

utasítani. A kérelem elutasítását a bíróság legkésőbb az ítéletben indokolja. Nem alkalmazandó a Pp. 219.§ (2) bekezdés, mely szerint a bíróság azt a felet, aki nyilvánvalóan alaptalan vagy ismételten alaptalan keresetet illetve ellenkérelem-változtatás iránti kérelmet terjeszt elő, a kérelmet elutasító végzésben pénzbírsággal sújtja.

VIII. Befejezés

Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei között fontos helyet foglal el az eljárások időszerűségének és hatékonyságának javítása. Ennek jegyében a korábban is alkalmazható diverziós lehetőségek mellett megteremtette a terhelt beismerésén és együttműködésén alapuló új eljárási formát, az egyezséget. Akár a gyanúsított kihallgatást követően az ügyész meghatározva a bűncselekmény tényállását és minősítését a jogkövetkezmény tekintetében egyezkedhet a terhelttel, természetesen védő közreműködésével. Ezt az egyezséget a bíróság a törvényesség vizsgálatát követően az előkészítő ülésen elfogadhatja és ügydöntő határozat születhet.

Amennyiben a sértett a bűncselekménnyel okozott kára megtérítését kéri, ezt az igényét a nyomozás során bejelentheti, de magánfélként csak a bírósági eljárásban érvényesítheti, még hozzá azon az első eljárási cselekményen, amelyen jelen volt vagy jelen lehetett. A polgári jogi igény előterjesztése kapcsán vannak olyan, a Pp. alkalmazásának körében felmerülő kérdések, melyeket a büntetőeljárásbeli joggyakorlat fog egységesíteni. Ugyanakkor a magánfél polgári jogi igényének előterjesztésére, érvényesítésére a Pp. vonatkozó szabályait alkalmazni rendeli a Be., mely nem feltétlenül az igényérvényesítés megkönnyítése felé mutat.

Az igazságszolgáltatásban, elsősorban a bírósági eljárásokban kiemelt szerepet kapott az utóbbi években az eljárások időszerű, szakszerű és gazdaságos lefolytatásának követelménye. Ebben nem csak az eljárásban részt vevőknek - bíró, ügyész, vádlott, védő, sértett, tanúk - van kulcsszerepe, hanem az egyre szövevényesebbé váló társadalmi, gazdasági viszonyok között a különleges szakértelemmel bíró igazságügyi szakértőnek is.

A szakértők leterheltsége okoz jelentős problémát, ennek tudható be az, hogy a szakvélemények nem minden esetben készülnek el a megállapított határidőn belül. A szakértő kirendelése előtt - kiváltképpen eseti szakértő kirendelése esetén - az ügyész felveszi a kapcsolatot a kirendelni szándékozott szakértővel, egyeztetve vele a leterheltségét, az általunk kért szakértői vizsgálat bonyolultságát és azt a határidőt, amelyre a szakvéleményt elkészíti.

Ugyancsak a szakvélemények elkészítésének időtartamára hat jelentősen a szakértők létszáma az adott szakterületen.

Vannak olyan szakterületek, ahol a feladatok ellátáshoz elegendőnek tűnik a szakértői létszám - pl. írásszakértők, közlekedési műszaki szakértők - de vannak olyanok, ahol nagyobb létszámmal jelentősen csökkenteni lehetne a szakértői vizsgálatok és a szakvélemények elkészítésének időtartamát. Ilyennek tekinthető az orvosszakértők és az elmeorvos-szakértők szakterülete, s sorolhatóak az informatikai szakértők is, akik e szakterületen belül specializálódtak és bizonyos szakértői feladatokat csak a nyomozó hatóság székhelyétől jelentős távolságra dolgozó szakértő tud elvégezni.

A szakvélemények az esetek jelentős részében csak az ügyész által előírt határidő meghosszabbítását követően készülnek el, mely az adott ügyekben az eljárás elhúzódásához vezethet. Az időszerűségre nyomja rá a bélyegét az a helyzet is, mikor a bírósági eljárásban is sor kerül szakértő kirendelésére, holott álláspontom szerint egy ügy bírósági szakba kerülésekor az ügyésznek a vádat alátámasztó valamennyi bizonyítási eszközt - így a szakvéleményt is - a bíróság elé kellene tárnia.

A büntetőeljárásnak a bírósági szakba kerülése nagy tárgyi súlyú ügyekben gyakran a késedelmes és elhúzódó nyomozati és ügyészi szak után következik.

Az eljárás elhúzódásához vezet, hogy a környezetkárosítás, illetőleg a természetkárosítás miatt indított bűnügyekben, a rendőrségi nyomozó hatóságnak előzetesen árajánlatot kell kérni a szakértőktől és az árajánlat tételt követően engedélyt kell kérni a megyei rendőrfőkapitányságtól a kirendelésre. Ilyenkor előfordulhat, hogy az „olcsóbb szakértő” nem jobb, amely olyan helyzet kialakulásához vezethet, mely során a bíróság szakértői bizonyítás elrendelését láthatja indokoltnak.

Ugyanakkor a médiában az elhúzódó bírósági eljárásokról lehet leginkább hallani. A helyzeten pedig nem segít az sem, hogy az igazságügyi szakértők túlterheltek, az eljárási határidőket nehezen vagy egyáltalán nem tudják betartani.

Az időszűrést segíthetné az is, ha a szakértői kompetenciakörök egyértelműbben lennének megjelölve, akár az adott szakértő neve mellett. A szakértő kirendelésének, kiválaszthatóságának javításához, fejlesztéséhez nem feltétlenül büntetőeljárásjogi eszközök kellene.

A szakértői névjegyzék mellett létre lehetne hozni egy olyan szakértői adatbázist, mely megismerhetővé tenné az egyes szakértőknek nemcsak a szakmai kompetencia-területeit, hanem szakmai munkásságukat, eddigi szakértői tevékenységüket, esetleges tudományos tevékenységüket, publikációikat stb. Ez lehetővé tenné, hogy a szakértőt kirendelő hatóság ne csak egy név vagy - szerencsésebb esetekben - esetleges korábbi szakmai együttműködése alapján rendeljen ki szakértőt. Ez megítélésem szerint nagymértékben javíthatná a szakértői bizonyítás minőségét.

Kétségtelen, hogy a szakértői intézetek garanciát jelentenek a szakértői vizsgálatok és a szakvélemények megállapításainak helytállóságát illetően.

Nem hagyhatók figyelmen kívül azok a körülmények sem, hogy az intézményi keretek között a felszereltség, a szakszemélyzet léte és képzettsége, a jogtisztta háttér, a konzultáció lehetősége, több szakértő közreműködése esetén annak egyszerű megoldhatósága és a vizsgálatok egyidejűsége, stb. jelentős előnyökkel járhat. Ugyanakkor mindezek az előnyök biztosítottak lennének - és voltak korábban - a rendőrség hivatásos állományának tagjaként szakértői feladatokat ellátó személyek esetében is. A jogszabályokba beépített - esetleg azok módosításával pontosabban körülírható - garanciák biztosítékul szolgálnak a minden befolyástól mentes, objektív szakértői munkához. Az említett módon a szakvélemények elkészítéséhez szükséges idő, esetenként azok költsége is csökkenthető lenne, valamint átláthatóbbá válna a szakértők szervezetszerű működésének egésze.

A szakértői intézetek leterheltségét csökkenthetné több szakértő foglalkoztatása, illetve technikai felszereltségük fejlesztése. Azokban az esetekben, amikor a szakértőnek kizárólag iratok alapján kell állást foglalnia, nagyban felgyorsítaná az eljárást, ha a kirendelő hatóság és a kirendelt szakértő, vagy intézmény között a teljes kommunikáció elektronikus formában zajlana. Szükségesnek mutatkozik egy naprakész, minden tekintetben pontos szakértői névjegyzék összeállítása, amely rövid időszakonként frissítésre kerülne.

Az igazságügyi szakértői intézményrendszer, illetve apparátus fejlesztésével, bővítésével lehetne csökkenteni az igazságügyi szakértők jelentős leterheltségét, amely a határidőben előterjesztett szakvéleményeken keresztül, az egyes büntetőeljárások időszerúségi mutatóinak javulásához is vezetne.¹⁷

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvénnyel elindult egy folyamat, mely az újítás, a szakszerűség és időszerűség felé kívánja terelni a szakértői munkát. Úgy látom, hogy az igazságszolgáltatásban a jogalkalmazók és az igazságügyi szakértők közötti együttműködés, a nem csak írásban történő kommunikáció előremutató eszköze lehet a hatékony és jó minőségű közös munkának.

¹⁷ Dr Láng László: Jelentés a szakértők igénybevételéről a nyomozó ügyészségek eljárásában (Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban 294-295. oldal)

Felhasznált irodalom

- A büntetőeljárás segédtudományai II. - Szerkesztette: Dr. Tóth Éva - Dr. Belovics Ervin, Pázmány Press 2015.
- Dr. Kardos Andrea - Dr. Szilágyi Dorottya: Szellemi alkotások büntetőjogi védelme I.rész, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évfolyam 6. szám, 2011. december
- Dr. Tóth Mihály: A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése
- A jogrendszer, mint a gazdasági fejlődés infrastruktúrája sorozat, Magyar Tudományos Akadémia, Law Working Papers 2015/4. szám
- Molnár Petra: A vagyonelleni bűncselekmények dogmatikai kérdései, különös tekintettel a lopásra. Füzesabony és környékének közbiztonsági helyzete - Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Szakdolgozat, 2013.
- Dr. Lajkó Péter: A vagyonelkobzás története és szabályozása a hatályos Btk-ban - Jogi Fórum, publikáció, Balassagyarmat, 2015.
- Kúria Joggyakorlat - Elemző Csoport Összefoglaló vélemény: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből) Budapest, 2014.
- Korinek László: Kriminológia II. - Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2010.
- Kriminálisztika 1. - Szerkesztette: Dr. Bócz Endre, BM Kiadó 2004.
- Büntetőjog Általános Rész - Szerkesztő: Dr. Békés Imre, hvgorac Lap-és Könyvkiadó Kft. 2003.
- Büntető eljárásjog - Szerkesztő: Dr. Tóth Mihály, hvgorac Lap-és Könyvkiadó Kft. 2003.